Onzen Heertje

Kwartaalschrift 2013/1 – v.u. Onzen Heertje, erfgoedvereniging vzw.
Doornstraat 11A, 8970 POPERINGE.

Eucharistisch brood

Brood der engelen

Panis angelicus [brood van de engelen]
fit panis hominum [wordt het brood van mensen;]
dat panis caelicus [het brood van de hemel maakt]
figuris terminum [een einde aan de schaduwen;]
O res mirabilis: [O, groot wonder]
manducat Dominum [dienaren, armen nederig]
pauper, servus et humilis [nuttigen hun Heer]

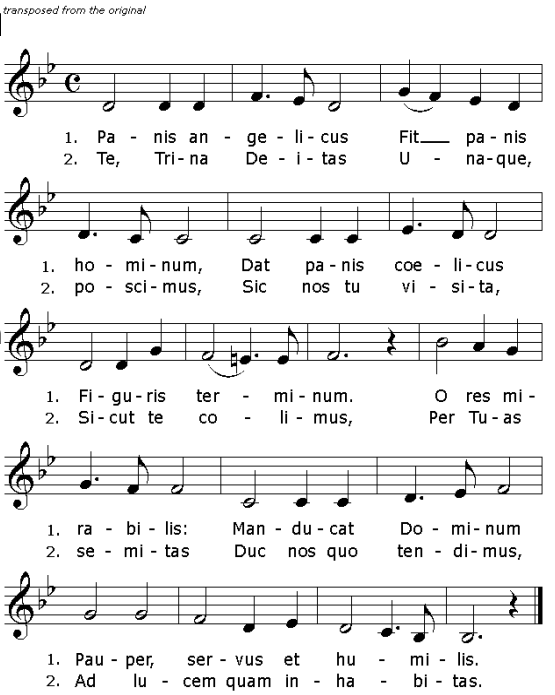

Te, Trina Deitas [U, God, drie-één]
unaque, poscimus [zie, wij bidden U]
Sic nos Tu visita [Kom ons zo bezoeken]
sicut Te colimus; [zoals wij U vereren,]
per Tuas semitas [leid ons langs Uw weg]
duc nos quo tendimus [waarheen wij willen gaan]
ad lucem quam inhabitas. Amen [naar het licht dat Uw woning is].

Dit Panis angelicus is de voorlaatste strofe van de hymne Sacris solemniis, die in 1264, voor Sacramentsdag werd samengesteld onder paus Urbanus IV[1]. Het is geschreven door Thomas van Aquino voor de Metten van deze feestdag[2].

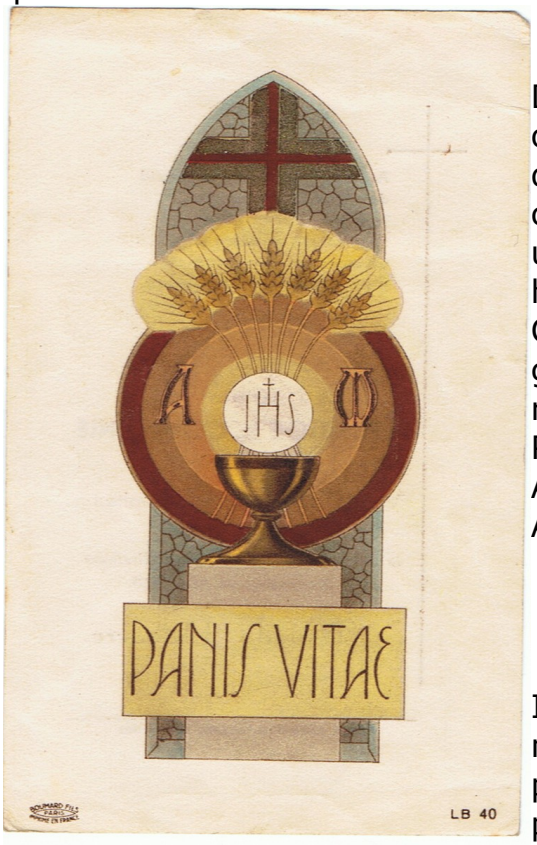

Afb. 1: Plechtige Communie 1927.

De tekst kennen de ouderen onder ons zeker uit het Lof en de aanbidding. De bekendste compositie is van César Franck uit 1872, voor tenor, orgel, harp en cello. De versie van César Franck is een evergreen geworden, die op het repertoire stond van Luciano Pavarotti, Plácido Domingo, Andrea Bocelli en Roberto Alagna.

Afb. 2: Het brood van bij de engelen voedt de christen (1950).

In de preconciliaire tijd was men een Latijns woordje geen probleem. De preek van de pastoor, de zang in de Gregoriaanse mis en zelfs het prentje van de Ere Communie letterde: PANIS VITAE: brood van leven (van bij de Levende God, volle leven schenkend)

[1] Troyes, circa 1195 - Perugia, 2 oktober 1264.
[2] Andere gezangen voor het proprium van Sacramentsdag zijn: *Lauda Sion*, *Pange lingua*, *Adoro te devote* en *Verbum supernum prodiens.*

Afb. PANIS ANGELORUM: brood van bij de engelen.-

Het manna in de woestijn

Het brood dat van bij God, van bij de engelen, en dus ook voedsel voor engelen is was al bekend uit het Eerste Verbond.

We lezen in Numeri 4 Het samenraapsel van vreemdelingen dat met hen meetrok, was onverzadigbaar, en ook de Israëlieten begonnen weer te klagen. 'Hadden we maar vlees te eten!' zeiden ze. 5 'We verlangen terug naar de vis die we in Egypte volop te eten hadden, naar de komkommers en watermeloenen, de prei, uien en knoflook. 6 We drogen uit, we zien nooit iets anders dan dat manna.' 7 (Het manna leek op korianderzaad maar had de kleur van balsemhars. 8 Ze verzamelden het overal in de omtrek, maalden het met een handmolen of stampten het fijn in een vijzel, kookten het in een pot en maakten er koeken van. Die smaakten alsof ze in olie gebakken waren. 9 Wanneer het kamp 's nachts door de dauw bedekt werd, daalde ook het manna erop neer.[3]

[3] Numeri 11:4-9.

Het manna betekent vertaald Wat is dat toch? In de psalmen die doorgaans zeer levensecht verwoorden hoe de mens op JHWH's ingrijpen reageert zien we dat ook de voorouders in het geloof niet onmiddellijk zagen dat brood, dat voedsel een gave is van de Schepper via wasdom en wat buiten de menselijke inspanning aan zegeningen geschied.

In Psalm 78
17 Maar zij bleven tegen hem zondigen, de Allerhoogste tergen in de woestenij.

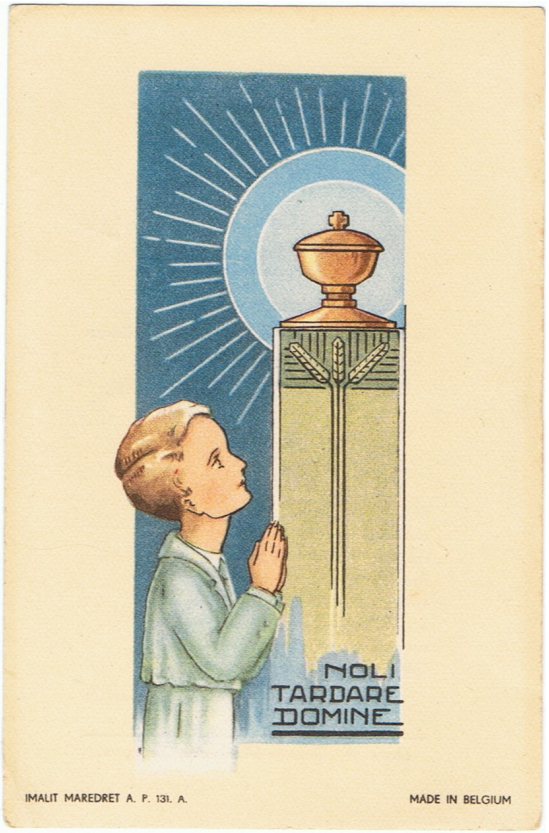

18 Met opzet daagden zij God uit en riepen om eten zo veel als ze wilden.
19 Zij beledigden God en zeiden: ‘Zou God in staat zijn een tafel te dekken in de woestijn?
20 Toen hij op de rots sloeg, vloeide er water, stroomden er beken – maar zou hij zijn volk ook
brood en vlees kunnen geven?’
21 Toen de HEER dat hoorde, ontstak hij in woede, een vuur laaide op tegen Jakob, tegen Israël ontbrandde zijn toorn.
22 Want zij hadden God niet geloofd, niet vertrouwd op zijn hulp.

23 Hij gaf een bevel aan de hoge wolken en de deuren van de hemel gingen open,
24 manna om te eten regende op hen neer. Hij schonk hun het koren van de hemel,
25 **zij aten het brood van de engelen**, hij stuurde voedsel dat hen verzadigde[4].

Afb. Noli Tardare, Domine. Talm niet, Heer
(1952)

In diezelfde hymne van Sint Thomas vooraan zegt de theoloog in de volgende strofe. Dat brood is *latens Deitas*: verborgen Godheid.

Verborgen Godheid

Vanuit het christendom werd God, als de drie-ene uitgebeeld. Dat zien we dan ook figuratief uitgebeeld in de drie cirkels met de hand van God de Vader, het kruis van de Zoon en de duif als de Heilige Geest. De Latijnse begeleiding wijst eveneens naar de triniteit uit het lied van Sint Thomas.

Afb. De drie-eenheid.

Uiteraard komen in de latere beelden kleurrijker vormen met hetzelfde thema voor.

[4] Psalm 78:17-25.

De theologie breidde daar nog de gehele heilsleer aan vast. Het brood der engelen wordt via wat heel lang het Heilig Misoffer[5] werd genoemd teken van Gods barmhartigheid.

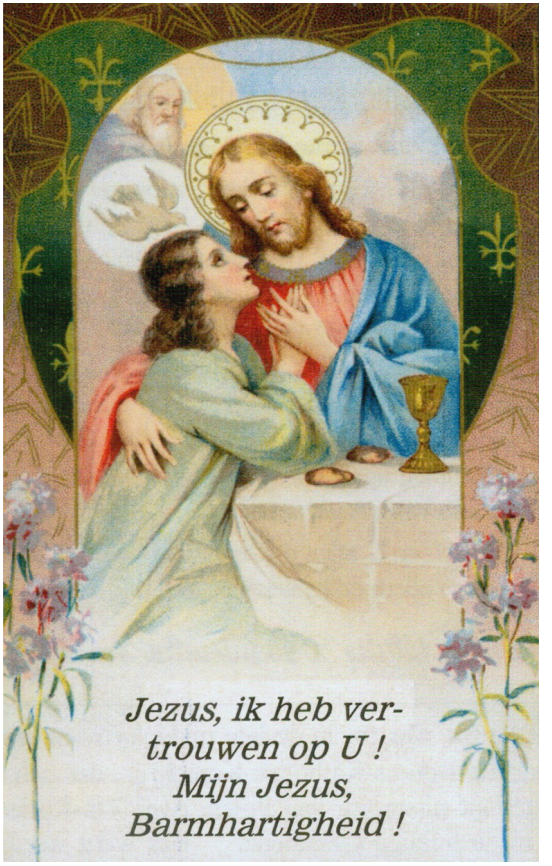

In dit beeld zit wellicht een Franse invloed (cf. Franse Lelie op groen schild)

Het schild is het attribuut dat vertrouwen geeft.

Afb. Brood van het heil.

Een tafel in de woestijn

Van de berg Sinai trokken de Israëlieten in noordelijke richting naar de woestijn Paran: dat betekent *uithollingen*, die ontstonden door de beken in de regentijd. Deze woestijn lag ten zuiden van Kanaän en hier bevond zich ook Kades, een bekende pleisterplaats aan de grens van Edom, waar de verspieders verslag uitbrachten van hun verkenningstocht naar het Beloofde Land[6]. De woestijn is

[5] Heden ten dage spreekt men van eucharistie omwille van het accent op de dank aan de Vader. Toen ter tijd was het accent Jezus die aan de Vader offerde, vandaar misoffer.

[6] Num. 10:12; 12: 16; 13: 3,26; 20: 1,14,16,22.

altijd het toneel van verzoeking en beproeving, zowel in het Eerste als in het Tweede Verbond. Hier wordt Gods volk getest of het in Zijn wegen wandelt of niet. Hier is het volkomen afhankelijk van Zijn zorg en zegen, van Zijn bewaring en leiding. Door iedere dag het manna te geven wilde God Zijn volk beproeven of het werkelijk gehoorzaam zou zijn.

Uit het vervolg van Exodus 16 blijkt direct al dat dit niet het geval was. Want er waren Israëlieten die het manna wilden bewaren tot de volgende dag; en op de sabbat waren er sommigen die in strijd met het gebod heengingen om wat te verzamelen. Kan God een dis aanrichten in de woestijn? Is Hij in staat te zorgen voor het volk dat Hij heeft verlost uit de slavernij van Egypte. Zou Zijn hand niet te kort zijn om dat veertig jaar lang te doen? Het ongeloof wijst hulp van boven bij voorbaat af. Wij zien dan ook dat het volk liever klaagde en jammerde en mopperde. Het verzette zich tegen God en tegen zijn gezalfde leider, Mozes, de man Gods.

Zo leerde het volk zichzelf kennen in de woestijn, maar het leerde ook zijn God kennen[7]. God toonde hun Zijn heiligheid en gerechtigheid, maar ook Zijn genade en barmhartigheid. Dat blijkt telkens weer uit de verslagen van de woestijnreis in Exodus en Numeri. In Exodus 16, vóór het Verbond bij de berg Sinaï, zien wij vooral Gods goedgunstigheid.
Het volk ontving brood en vlees in overvloed — het manna en de kwakkels — zonder dat hun gemor geoordeeld werd.

[7] Deut. 8: 2-5, 14-16.

In Numeri 11 staat Gods gerechtigheid op de voorgrond: daar werd hun gulzigheid streng bestraft en stierven er velen terwijl het vlees van de kwakkels nog tussen hun tanden was.

Brood uit de hemel

De geschiedenis van het manna, het hemelkoren, is bijzonder leerzaam. Het volk Israël werd hiermee dagelijks gespijzigd op de lange reis door de woestijn. Zij aten hiervan als leden van het volk van God (zij het dat hun verbinding met God vaak van uiterlijke aard was). Welnu, zo krijgen wij als schepselen elke dag de wasdom. Als christenen zijn we geleerd te geloven we dat de kinderen van God elke dag het wáre manna, het brood dat ons telkens weer geestelijk sterkt, aangeboden worden. Elke dag kunnen wij ons opnieuw voeden met Christus, Zijn Woord en Zijn voedsel.

Als gedoopte – herinnerd aan het doopsel – wordt op het wijwatervat / doopwatervat eens te meer erop gewezen hoe ***broodnodig*** *we Hem hebben om Lichaam van Christus te zijn.*

Het manna in de woestijn is het prototype van Jezus als voedsel voor de wereld. Zoals het manna uit de hemel kwam, zo kwam Jezus van bij de engelen en zo is het eucharistisch brood voor de gelovige in de verschillende situaties van het leven *hier op aarde, hetzij als levend in het genot van onze geestelijke zegeningen in de hemelse gewesten, hetzij als banneling.* De Heer is het voedsel voor ons hart.

Enerzijds voeden wij ons met Hem als Degene die op aarde is neergedaald (zo zien wij Hem in de evangeliën), anderzijds is Hij onze levenskracht als de verheerlijkte Mens in de hemel (denk met name aan de brieven van Paulus)[8].

[8] Joh. 6:62: *Maar als jullie nu de Mensenzoon zouden zien opstijgen naar waar hij eerst was?*

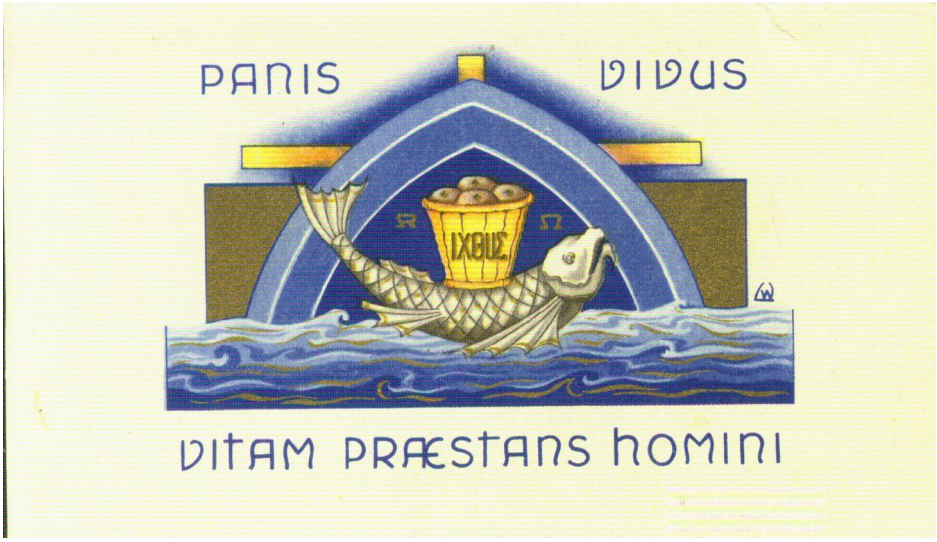

Op die manier is het brood Levend brood, brood dat leven geeft *vitam praestans homini.*

De uitspraak van Christus *Ik ben de weg, de waarheid en het leven*[9] heeft Hij in Zijn leven niet louter spiritueel bedoeld. Hij spijzigt de menigte en leert te bidden om het dagelijks brood.
Hiermee bedoelt Hij het brood voor die ene dag. Zoals het manna in de woestijn,

[9] Joannes 14: 6.

zoals zijn bergrede het bedoelde .. met vertrouwen van de vogels in het veld.

Typologische lessen

De dauw des hemels

Wij lezen in Exodus 16: 13-14 en Numeri 11: 9, dat het manna 's nachts neerdaalde met de dauw[10].

Omdat de mens iedere dag weer wakker wordt. Iedere dag weer voedsel vindt om te leven althans in onze situatie hoort hij dankbaar te zijn. Zoals in het eerste verbond de eerstelingen van de vrucht aan JHWH werden geofferd zo brengt de christen brood en wijn naar het altaar – dat brood herinnert aan de toonbroden in de tempel.

[10] Gen. 27: 39; Deut. 33: 13,28; Ps. 133: 3.

Ze

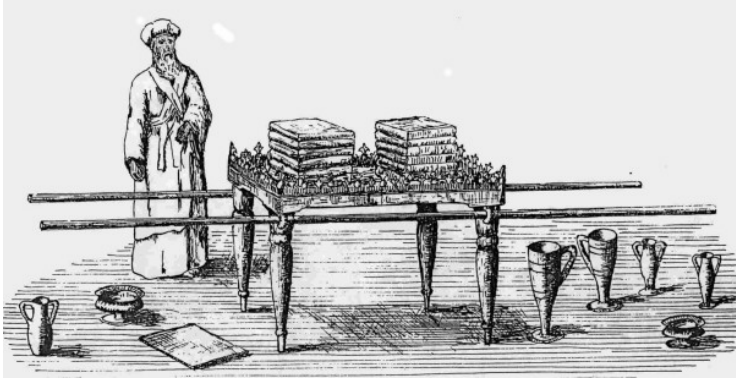

herinneren tevens aan het ongedesemd brood, het nieuwe brood, de oogst, de dauw des hemels.

Lam Gods

Het manna zelf was fijn als de rijm, fijne ijskristallen die ontstaan als de dauw bevriest. Het leven van Christus in Zijn vernedering op aarde vertoonde geen oneffenheden, het was fijn, teer en schoon. **De Vader vond in Hem Zijn welbehagen**.

Op de liturgische gewaden en op het vaatwerk voor de eucharistie is de afbeelding van het Lam Gods opvallend aanwezig.

Weerom vanuit het Eerste Verbond is het lam bekend. Er wordt verteld over de zondebok die de woestijn wordt ingestuurd[11].

[11] Lev. 16:10 de bok die door het lot bestemd is voor Azazel moet levend voor de HEER blijven staan om verzoening mee te bewerken, en daarna de woestijn in worden gestuurd, naar Azazel.

Daartegenover staat de bok voor het reinigingsoffer. Het Griekse woord[12] dat hier wordt gebruikt in de Septuagint brengt mee dat het daar over een bok gaat.
Bij Jesaja wordt het zondeoffer een ἀμνὸς een lam[13]. De NBV vertaling weet dat het hier niet zo specifiek is verwoord. De woordenboeken geven schaap, of geit.

Het is er hier om te doen dat rond het paasgebeuren het duidelijk om een lam gaat. Exodus 12: 5 zegt *Het mag het jong van een schaap zijn of het jong van een geit, als het maar een mannelijk dier van één jaar oud is zonder enig gebrek*[14]. De latere schrijvers van het Evangelie gebruiken deze elementen om Christus aan te duiden. We hoeven maar te denken op Joannes de Doper en de zang aan de communie in de eucharistie viering: Agnus Dei.

---

[12] τὸν χίμαρον mannelijk harig jonge geit in de Hebreeuwse tekst, het woord zou afgeleid zijn van een afgodsbeeldje dat leek op dat dier. -
[13] Jesaja 63: 7 SVV *het lam dat ter slachtbank wordt geleid*.
[14] In de tekst gebruiken we de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV). De Statenvertaling schrijft: SVV Exodus 12:5 *Gij zult een volkomen lam hebben, een manneken, een jaar oud; van de schapen of van de geitenbokken zult gij het nemen*.

De afbeelding is duidelijk breed theologisch geïnterpreteerd we vinden de engelen bovenaan. De tekenaar heeft er de vleugels van voor het gezicht getekend. Hierbij zit hij in de context van Jesaja waar de Serafijnen[15] zes vleugels hebben om het vuur dat zij zijn af te schermen en uit eerbied voor JHWH waar ze zo dicht mogen bij vertoeven.
Het Lam Gods wordt verder nog behandeld. We kunnen er niet omheen. De drie stromen komen uit de godheid, de DRIE-ENE. Godsvruchtige meditatie maakt er nog Geloof – Hoop – en Liefde van.

Brood der machtigen

In Psalm 78 wordt het manna ook het **brood der engelen**, of **het brood der machtigen** genoemd. De engelen hebben vol bewondering het leven van Christus op aarde gezien. Engelen bezongen Zijn geboorte, engelen dienden Hem in de woestijn, engelen waren getuige van Zijn opstanding en van Zijn hemelvaart.

[15] Jesaja 6:2.

Heel paradoxaal is de boodschap. Macht bestaat voor de christen niet in geweld, wapens en uitbuiting. Die de Heer vreest die zoekt zijn heil in Christus. Die gelooft leeft.

De kleur van het manna was **wit** als korianderzaad[16]. Dit wijst op de volkomen heiligheid van het leven van Christus. Korianderzaad was een rond aromatisch zaad. Het leven van Christus was tot een liefelijke reuk voor God. Numeri 11:7 voegt eraan toe dat het manna er ook uitzag als '**balsemhars**', en zo was ook het leven van Christus welriekend en kostbaar[17].

De smaak van het manna was als die van een **honingkoek**[18], als van oliegebak[19]. In het land Kanaän was de honing overvloedig voorhanden — het was een land vloeiende van melk en honing — maar God gaf Zijn volk in de woestijn al een voorsmaak daarvan. De honing is een beeld van de zoetheid van natuurlijke banden (die een gevaar kunnen zijn voor volkomen toewijding aan God; daarom werd de honing uit het spijsoffer geweerd). Maar tevens spreekt de honing van de zoetheid van géestelijke banden, die het werk zijn van Gods Geest. Honing doet vermoeidheid wijken en sterkt in de strijd[20].

Het tweede kenmerk van de smaak was dat het manna deed denken aan **olie**gebak; en olie is in de Schrift altijd een beeld van de werking van **Gods Geest**. Deze werkzaamheid was in het leven van Christus uiteraard in rijke mate aanwezig. Hij was gezalfd en verzegeld met de Geest, Hij liet Zich leiden door de

[16] Ex. 16: 31.
[17] Al was Zijn uitzicht in Zijn Lijden niet aantrekkelijk (Jes. 53:2)
[18] Ex. 16: 31.
[19] Num. 11: 8.
[20] 1 Sam. 14: 27-29.

Geest, en Hij was dat Heilige dat door de Heilige Geest was verwekt[21]. Het oliegebak waarvan sprake is in Numeri 11 doet trouwens wél denken aan het spijsoffer, dat met olie werd aangemaakt en bestreken[22]. Ook de hoeveelheid van het dagelijks manna kwam overeen met de grootte van het spijsoffer[23]. Zowel het manna als het spijsoffer zijn typen van Christus. Hij is het 'voedsel' voor ons als pelgrims in de woestijn, en als priesters in het heiligdom. Maar Hij is ook de 'spijs' op het altaar voor de Here.

Doorgedreven propaganda

In de katholieke opvoeding was men heilig ervan overtuigd dat de hostie[24] en in de context van de gehele

[21] Luc. 1:35; 4:1; Joh. 6:27; Hand. 10:38.
[22] Lev. 2:4.
[23] Ex. 16:16,36 met Num. 28:5.
[24] Het woord hostie komt van het Latijnse *hostia*, dat offer betekent. De hostie staat symbool voor het lichaam van Christus. Want Hij heeft zich geofferd voor de mensheid

liturgie de jeugd offerbereid maakte. In die optiek kennen vele ouderen nog het Kajottergebed.

Vanuit de korenaar op hun embleem en het kruisvaarders kruis werd door Proost Cardijn gepropageerd dat in de fabriek aan de werkbank de *kajotter*[25] meebouwt aan de nieuwe aarde, het Rijk Gods, zoals de priester het graan van het hostiebrood tot voedsel maakt voor de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Dagelijks nam de *kajotter* in zijn formulegebed deze visie mee.

Liturgische symboliek: communie

Als we Zijn vlees eten en Zijn bloed drinken voeden wij ons zo door het geloof met het brood des levens? Is Christus in Zijn vernedering op aarde het Voorbeeld dat wij voor ogen houden? Laten wij er dan aan denken dat wij ons niet alleen hebben te voeden met de Heer als Degene die uit de hemel is neergedaald, maar ook met de Heer als Degene die is neergedaald in de dood. Elke goede gave en elk volmaakt geschenk daalt van boven neer, van de Vader der lichten (Jak. 1: 16). Als dit woord van de Schrift reeds geldt voor de stoffelijke en geestelijke zegeningen die ons deel zijn, hoeveel te meer is het dan van toepassing op

door te sterven aan het kruis.

[25] Kajotter: lid van de K. A. J.: Katholieke Arbeiders jeugd.

de onuitsprekelijke gave die de Vader ons heeft geschonken in

Zijn geliefde Zoon?
Christus is van boven neergedaald, uit de hemel, om ons die dood waren in misdaden en zonden het leven te kunnen geven. Hij is het ware levensbrood. Ieder die zich met Hem voedt, krijgt deel aan het leven dat alleen in Hem te vinden is. Wie in Hem gelooft, ontvangt eeuwig leven. Maar als gelovigen hebben wij voortdurend behoefte aan dit voedsel: het leven dat wij van God hebben ontvangen in de nieuwe geboorte wordt namelijk door dit levende brood onderhouden. Christus leeft in mij, zegt Paulus, en wat ik nu leef in het vlees, leef ik door het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven (Gal. 2:20). Christus blijft Degene die ons voor ogen moet staan, want alleen in voortdurende gemeenschap met Hem en in de kracht van de Heilige Geest kan het nieuwe leven zichtbaar worden. Dat is wat de Heer Jezus duidelijk maakt in het vervolg van Zijn rede in Johannes 6. Wij moeten ons met

Hem 'voeden' als de Gestorvene en figuurlijk gesproken eten van Zijn lichaam en drinken van Zijn bloed, want Zijn vlees is ware spijs en Zijn bloed is ware drank (Joh. 6: 51-55). Wij hebben Hem nodig als de Levende, de Gezondene van de Vader, maar ook als de Gestorvene. Alleen Zijn dood kon ons het leven schenken: het tarwegraan moest in de aarde vallen en sterven om vrucht te dragen en zich te kunnen vermenigvuldigen (Joh. 12: 24).

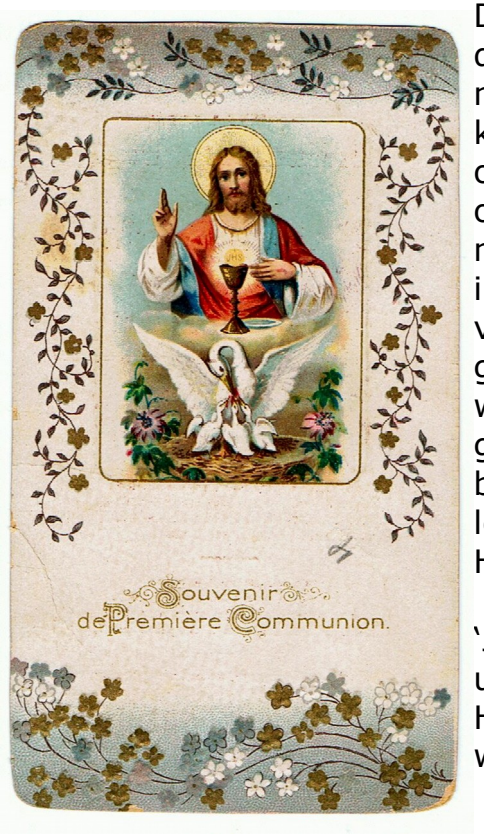

Deze gemeenschap met Christus als de Gestorvene is niet alleen noodzakelijk om opnieuw geboren te kunnen worden, ze is ook vereist om het nieuwe leven te onderhouden: 'Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem' (Joh. 6: 56). Zo kunnen wij verwerkelijken dat wij met Hem zijn gestorven en opgestaan; zo kunnen wij ons identificeren met een gestorven Heiland en in een blijvende gemeenschap met Hem leven. Wij blijven of 'wonen' dan in Hem en Hij in ons.

'Jezus is het brood des levens,
uit de hemel neergedaald;
Hij schenkt aan de ziele voedsel,
waar geen and're spijs bij haalt'.

1926

Tijdgebonden

hostie – pelikaan
Emmaus 1926 – Watou

In de hemel – Lebbe 1923

Watou 1923

1926

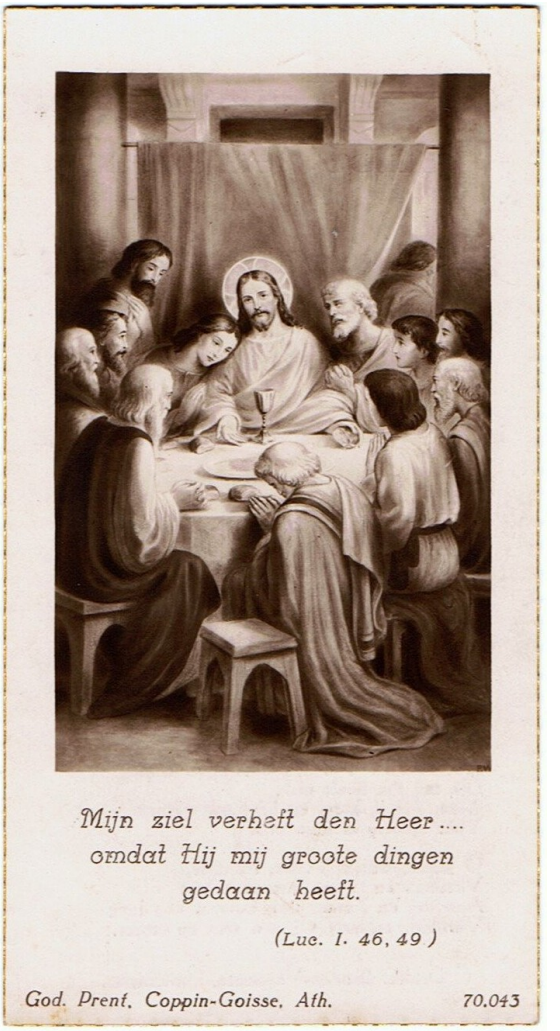
Mijn ziel verheft den Heer....
omdat Hij mij groote dingen
gedaan heeft.
(Luc. I. 46, 49)
God. Prent, Coppin-Goisse, Ath.
70.043

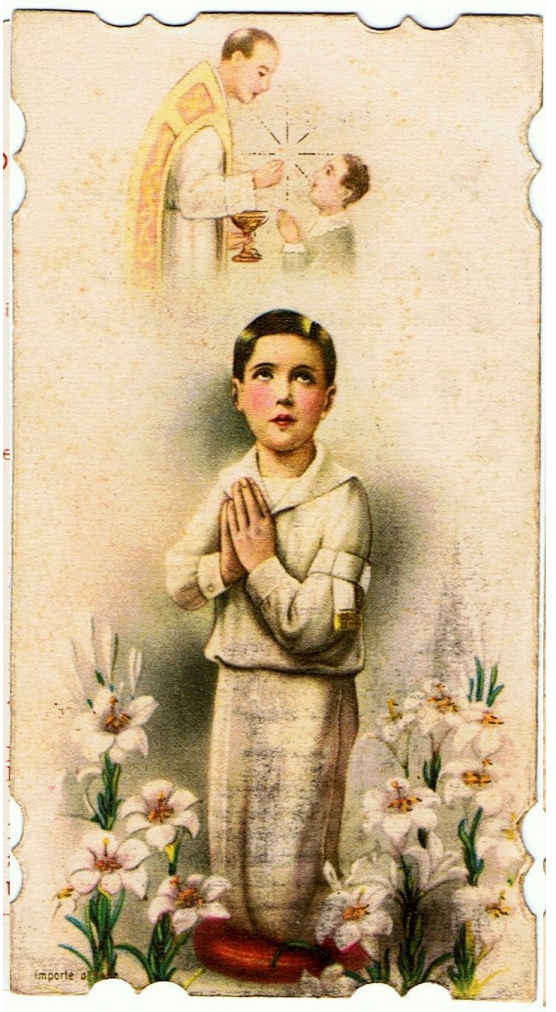

1939

1945 – breken van het brood

1947 – pastel H Hart

IHS
PANIS
ANGELORUM
ROSETUM
Dep. 3
IMPRIMÉ EN ITALIE
PRINTED IN ITALY

1944

1946 – Poperinge

Reningelst 1949

1951
Eerste communie

1957

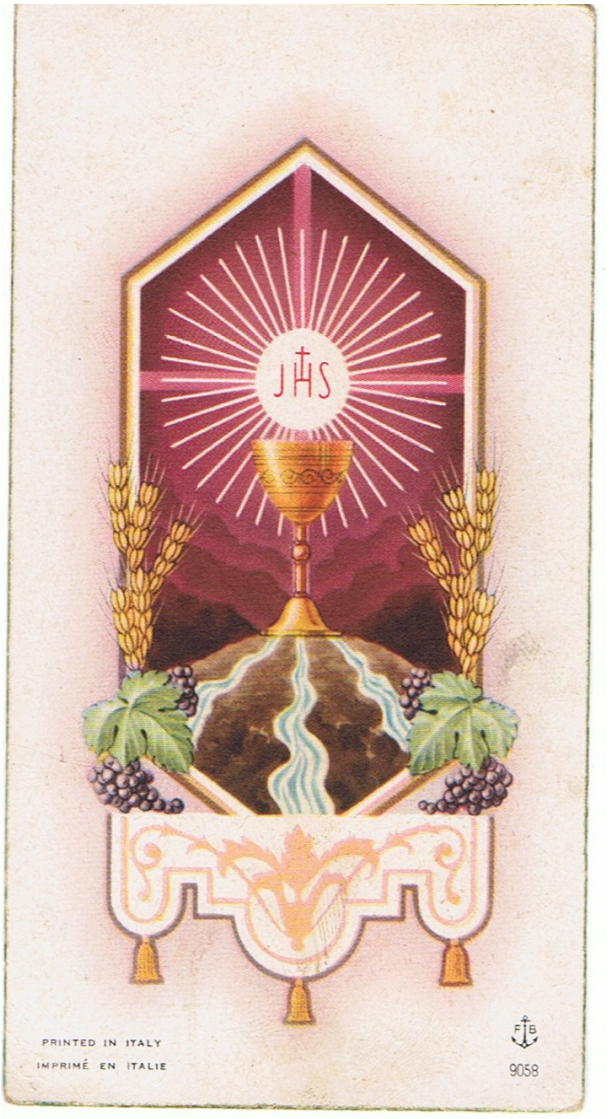

1958

1957

IHS
DEP.
MATER 84
PD. IN ITALY

1957

1959

1952 manducate et bibite

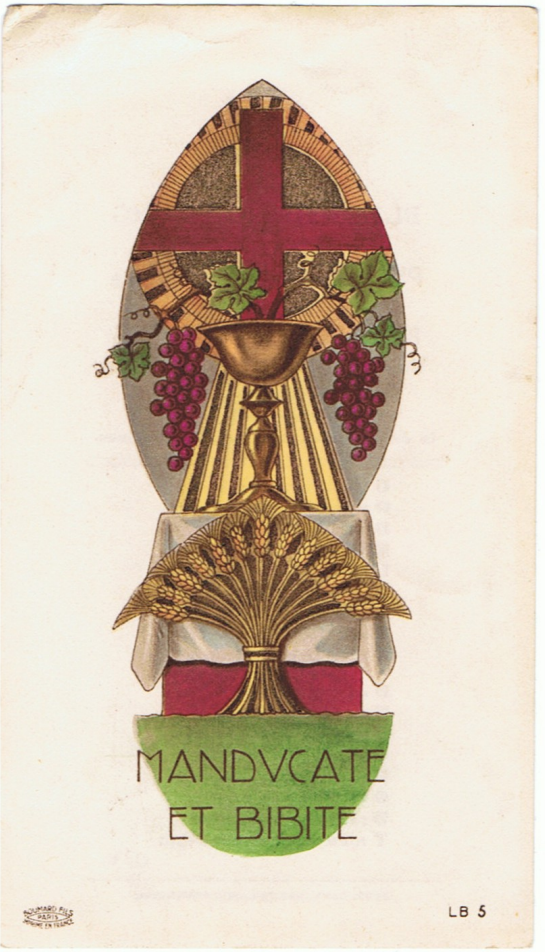

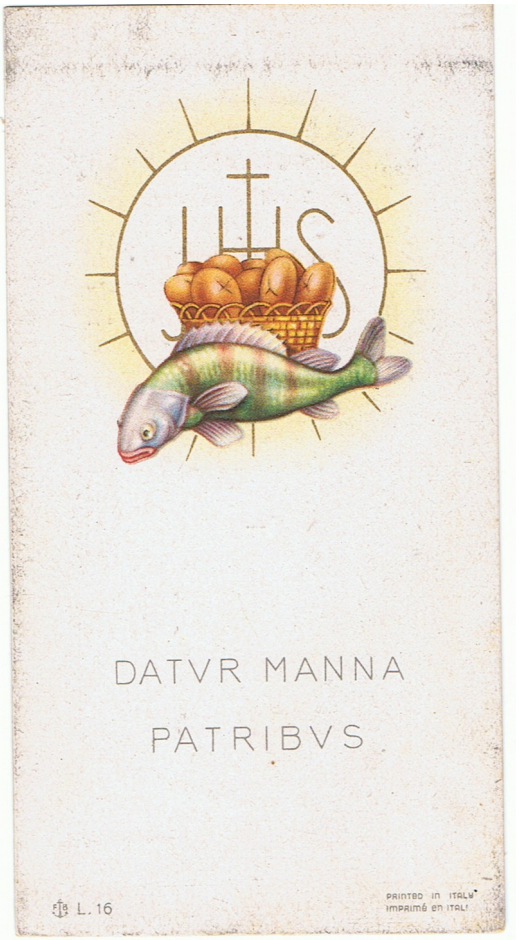

1957 – patribus – zoals aan de vaderen

1959 α – ω[26]

[26] Begin en einde, alfa en omega

1965

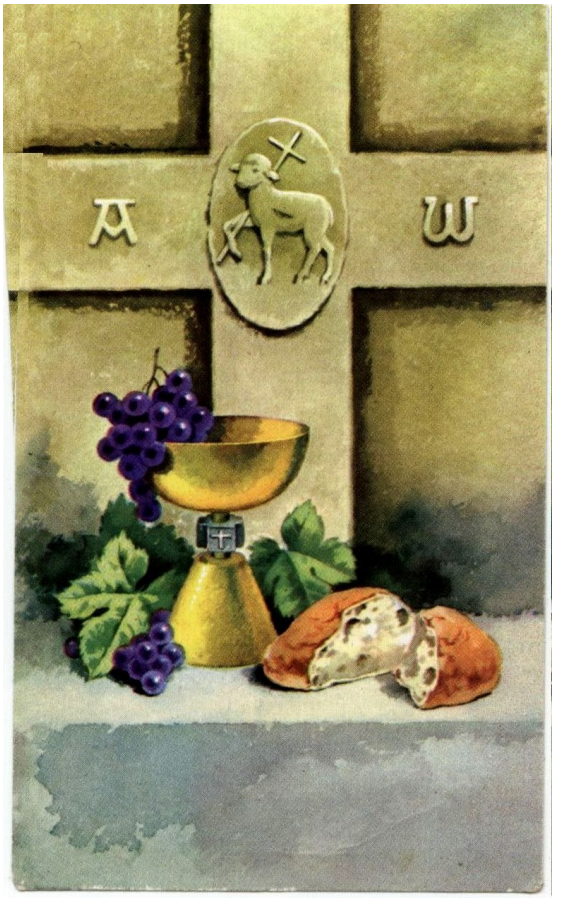

1967 – IHS

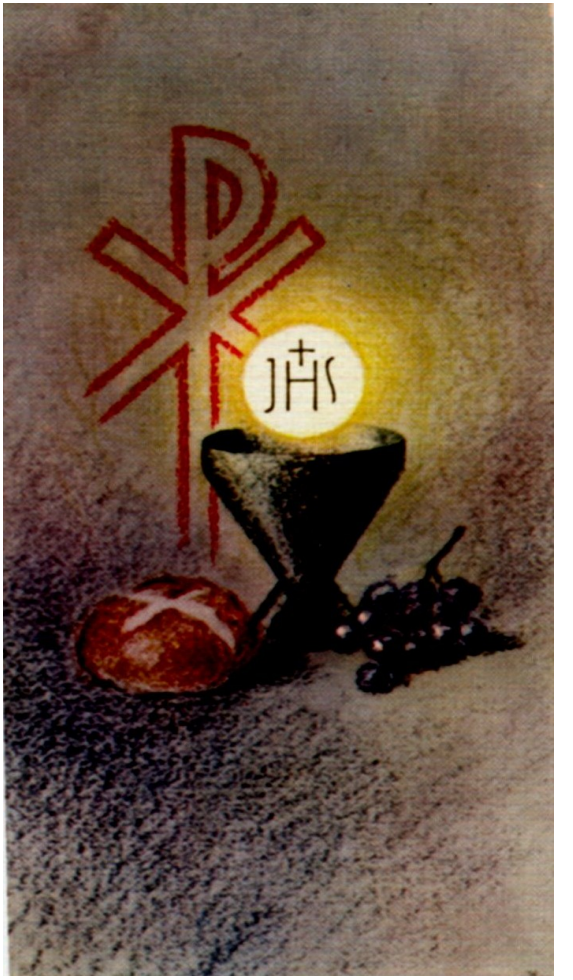

Jezus Christus Redder – ιησους χριστος σωτερ

1966

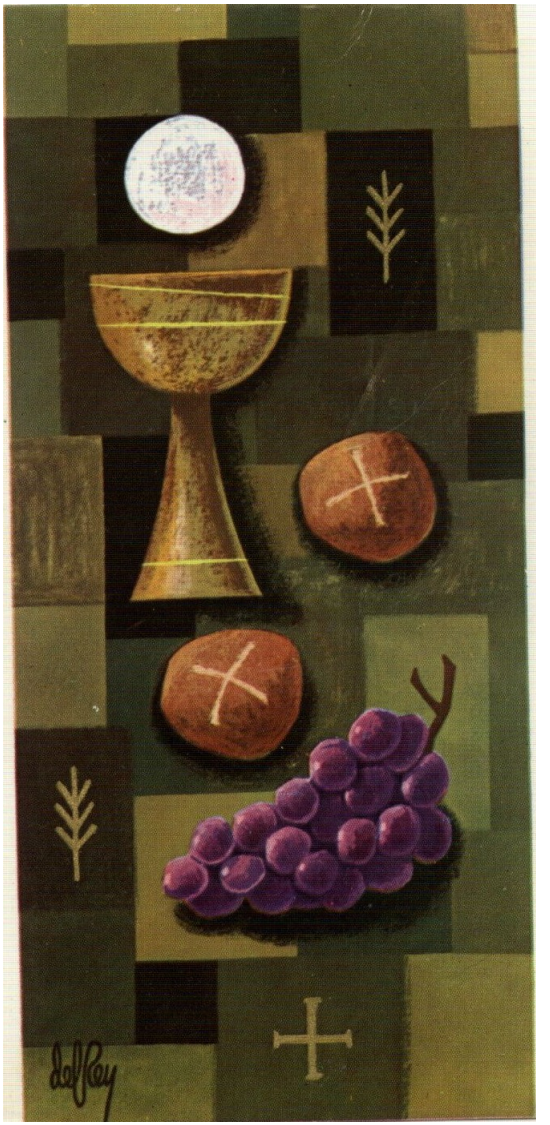

Onzen Heertje

Kwartaalschrift 2013/2 –
v.u. Onzen Heertje, erfgoedvereniging vzw.
Doornstraat 11A, 8970 POPERINGE.

In de katholieke opvoeding was men heilig ervan overtuigd dat een frequente aanwezigheid[27] in de Mis tot heiliging strekte. De leerling uit de lagere school werd via allerhande pedagogische en competitieve-creatieve impulsen aangezet om het Eucharistisch brood als essentieel voedsel te kennen.

Offerbereidheid

Op die manier kon men de gewenste bereidheid kweken om én de offerbereidheid aan te kweken. De hostie[28] nuttigen – in de context van de gehele liturgie – was aansluiten bij het Mis-offer. In die optiek kennen vele ouderen nog het Kajottersgebed.
Het dagelijks opofferen van de goede daden in aansluiting met het offer van Christus op het altaar.
Deze katholieke gedachte werken we verder nog uit.

Vanuit de korenaar op hun embleem en het kruisvaarders kruis werd door Mgr. Jozef Cardijn gepropageerd dat in de fabriek aan

[27] De Mis werd preconciliair *bijgewoond*. fysisch aanwezig zijn, liefst met het misboek (Latijnsch-Nederlandsch Missaal) was reeds voldoende om gehonoreerd te worden met een kaart, stempel of devoot prentje.
[28] Het woord hostie komt van het Latijnse *hostia*, dat offer betekent. De hostie staat symbool voor het lichaam van Christus. Want Hij heeft zich geofferd voor de mensheid door te sterven aan het kruis.

de werkbank de kajotter meebouwt aan de nieuwe aarde, het Rijk Gods, zoals de priester het graan van het hostiebrood tot voedsel maakt voor de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Dagelijks nam de kajotter in zijn formulegebed deze visie mee.

Afb. Plechtige communiekante met gala-tenue en de lelie als symbool van de zuiverheid.

Reinheid

De omgang met het Heilige suggereerde naast de offervaardigheid (bij scouting de dagelijkse goede daad) ook de reinheid.

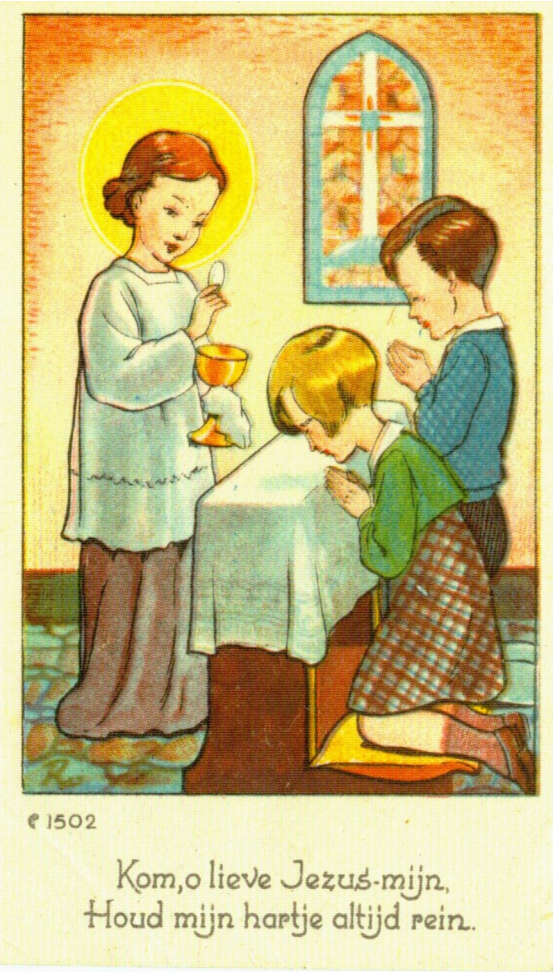

Dit was niet alleen – wel vooral – de suggestie in de pedagogie bij het meisjespubliek.

Al zien we dat de prentjes geen onderscheid maakten in prentjes voor jongens als prentjes voor meisjes wat eerbied betreft.

Tempel van de Heilige Geest

Het brood van de engelen maakt de mens – volgens het woord van Paulus[29] – tot woonplaats van de Heilige Geest.

Dit komt uiteraard goed uit. Zo delen we van de vruchten van de Geest[30].

[29] 1 Kor. 3:16: *Weet u niet dat u een tempel van God bent en dat de Geest van God in uw midden woont?*
[30] Gal .5:22-23: *Maar de vrucht van de Geest is liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, 23 zachtmoedigheid en zelfbeheersing. Er is geen wet die daar iets tegen heeft.*

Geen wonder dat men de eucharistie het onderpand van de verrijzenis noemt: de hemel op aard.

Opvoedende spelletjes

Menig Rooms Katholiek opgevoede senior kan vertellen over hun brave jeugd toen ze alle attributen kregen om zelf *mis* te spelen. De snoepjes die de nuttiging bijzonder aangenaam maakten en hoe de garderobe en de meubilering aangroeide.
Een mini vertoning die Madurodam evenaarde.

Dit moest helpen om de roepingen te stimuleren en de godsvrucht aan te zwengelen. De zin voor de riten werd als het ware met de paplepel ingegeven.

Deze aanpak hielp ook mee om vertrouwd te geraken aan de gezangen die in de kerk in het Latijn werden verzorgd.
We kunnen ons dan ook makkelijk inleven in de kennis van Latijnse antwoorden als *Dominus Vobiscum* en de *hokus pocus:*

de verbastering van het *Hoc est corpus Meum,* de woorden van de consecratie.

Ook de geschenken op de plechtige Communie waren eraan aangepast.: Een mini-monstrans, kelk en ampullen. Op school had men een in triplex gefiguurzaagd altaar met de bijhorende beeldjes die men kon plaatsen al naargelang de volgorde van de eucharistieviering, compleet met pastoor-priester en diaken[31].

Afb.: Plechtige Communiegeschenk.

Stichtende geschenkjes

Afb.: Als dat niet duidelijk is.

Soms was de verwijzing minder materieel of rechtstreeks. De boodschap viel echter niet te miskennen. Het bord en de tas was als geschenk te oordelen naar de

[31] Een dergelijk didactisch materiaal is in het Nationaal schoolmuseum in Ieper te bezichtigen.

voorwerpen die men in het depot devotionalia binnenkrijgt eveneens een meer voorkomend gelegenheidsgeschenk.

Afb. Plechtige Communiebord, let op het calotje van de priester en de lelie (reinheid).

Een tas, een ondertas, een bord, *Ter herinnering aan de Heilige Communie* moest de symboliek ondersteunen. Het onderricht – de lering – voor de Plechtige Communie duurde twee jaar en om zeker het stuk over de communie, als sacrament te onthouden bracht men de essentie nog eens in beeld. Het ontbrak er niet aan theologische en exegetische, vaak niet altijd, begrepen inhouden. We verwijzen naar het reeds besproken IHS. Af en toe

zal wel een geestelijke uit de familie een woordje meer uitleg gegeven hebben. Bv. Waarom die priester een *calotje*[32] op zijn hoofd heeft.

Dit hoofddeksel hoort eigenlijk specifiek bij de bisschop. De bisschop draagt het onder zijn mijter. Hiermee benadrukte men de waardigheid van de priester. We moeten wel verduidelijken. We mogen niet stellen dat bij de plechtige Communie van begin en midden twintigste eeuw ook het Vormsel op de dag van de plechtige Communie plaats greep. Het Vormsel werd vroeger inderdaad uitdrukkelijker voorbehouden aan de bisschop. Nu wordt heel vaak een plaatsvervanger aangeduid.

Het *calotje,* ook *solideo* genoemd bestond in verschillende kleuren. Het paarse hoorde bij de bisschoppen. De paus draag een witte *solideo.* Sommige reguliere geestelijken en zeldzaam een priester konden dat ook dragen. Het is in feite een herinterpretatie van een Joods gebruik. Als de jood in een synagoge binnen gaat – ook de vreemdeling wordt ertoe uitgenodigd dan draagt hij een *calotje* op het hoofd. Het heeft

[32] Priestermutsje.

dan de betekenis van hier kom ik in de buurt van JHWH, God, Hij staat boven mij.

In feite was het gebruik dat de vrouw het hoofd bedekt moest houden afgeleid van – een zeer a-feministische gedachte – het feit dat de vrouw onder de man staat zoals de kerk onder God[33] daar een voor onze tijd vreemde toepassing daaraan.

Katholiek kerkelijk werd die *Solideo – zoals het woord in het Latijn zegt – alleen voor God* doe ik mijn petje af.
Ook de bisschop doet onder de consecratie dat *petje* af.

Levenshouding: Eerbied

Eerbied voor de hostie

Om de huidige onverschilligheid te duiden tegenover de extreme eerbied van voor het Vaticaanse concilie nemen we de Nederlandse tekst over die men over de hostie op internet plaatst.

Ouwel als heilige hostie
De ouwel - spottend ook wel ouweltje genoemd - is tevens de benaming voor de niet gewijde hostie. Deze ouwel wordt nu met name ambachtelijk in kloosters gemaakt. Er is nog een fabriekje in Sicilië dat het door de ontkerkelijking zo moeilijk had dat het bij Primus

[33] Kol. 3:18 Vrouwen, erken het gezag van uw man; 1 Kor. 11:2 Christus is het hoofd van de man, de man het hoofd van de vrouw en God het hoofd van Christus. 4 Iedere man die met bedekt hoofd bidt of profeteert, maakt zijn hoofd te schande. 5 Maar een vrouw maakt haar hoofd te schande wanneer ze met onbedekt hoofd bidt of profeteert, want ze is in dat geval precies hetzelfde als een kaalgeschoren vrouw.

aanklopte om te mogen worden overgenomen. Primus was daar niet toe in staat, omdat zij geen expertise heeft op het terrein van de productie van ouwels op basis van tarwemeel. In de katholieke kerk wordt de ouwel na de wijding - consecratie - een hostie genoemd die vijftig jaar geleden door de priester als het lichaam van Christus op de tong werd gelegd. Sinds de jaren zestig mag het ook op de hand. Rond de 'heilige hostie' bestaan vele legendes. Er worden wonderen aan toegedicht en er doen verhalen de ronde van zwarte magie. Zo werd in de middeleeuwen een vrouw tot heks uitgeroepen nadat ze haar vingers brandde bij het oprapen van een gevallen hostie. De hostie kan nog altijd leiden tot controverse, zoals bij de weigering hosties aan homoseksuelen te geven[34].

Zoals trouwens over de gehele lijn het ontzag en de eerbied een andere timbre kreeg is dat uiteraard ook tegenover de theologie en het geloof in verband met de tegenwoordigheid van de Heer in de hostie.

Wanneer de processie met het Allerheiligste voorbijging dan knielden onze voorouders voor de priester met de monstrans, dan liepen de heren van de kerkfabriek en andere prominenten met een toorts naast de priester met de gouden monstrans.

Afb.: Paasbriefje.

[34] Onder het bedrijf Primus http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/2891095/2011/09/05/Stokoude-ouwel-in-nieuwe-jasjes.dhtml – Het RK Kerkelijk recht zegt dit over toelating tot de communie: Canon 915: Tot de heilige communie mogen niet toegelaten worden (...) degenen die halsstarrig volharden in een zware zonde die bekend is. Canon 916: Wie zich van zware zonde bewust is, mag zonder voorafgaande sacramentele belijdenis niet de Mis celebreren of het Lichaam van de Heer ontvangen.

In het verlengde van dat geloof en de eerbied voor de Goddelijke aanwezigheid staat in de kerkelijke geboden: *Heilig steeds de dag des Heren en nut rond Pasen 't brood des Heren.* Die paasbiecht en Communie werd zelfs op een bepaalde manier gecontroleerd. Gelovigen die nog voor het Concilie meemaakten die weten dat de hostie dan niet op handen werd gegeven. Vooraan aan de Communiebank moesten de gelovigen geknield de handen onder de altaardwaal steken en er een opvang maken om de hostie te onderscheppen. En wilde vermijden dat de hostie op de grond terecht kwam moest die toevallig uit de handen van de priester wegglijden.

Wanneer die priester met het *viaticum*[35] naar de *zieltogende* medemens ging dan was hij vergezeld van een misdienaar of de koster met belletje om ieder te verwittigen zodat ze de nodige eerbied

[35] Wanneer de gelovige op sterven lag dan ging men met de Heilige Teerspijze om de stervende zieke te "berechten" (De laatste sacramenten – zie verder)

konden betuigen door de kniebuiging of geknield stil te houden tot die priester voorbij was..

Kerkelijk recht

De eerbied voor de hostie is kerkrechtelijk vastgelegd.

Can. 898 vraagt de maximale eerbied[36]. Can. 907 bepaalt dat leken zelfs geen gebeden mogen lezen in de dienst aan het altaar. Can. 910 – in verbinding met 230 geeft strikte regels rond het uitreiken van de communie.. Kinderen moeten tot de *jaren van discretie en verstand gekomen zijn om ter Heilige tafel te naderen. Dat stond reeds in de oude Mechelse catechismus.*

[36] Christifideles maximo in honore sanctissimam Eucharistiam habeant, actuosam in celebratione augustissimi Sacrificii partem habentes, devotissime et frequenter hoc sacramentum recipientes, atque summa cum adoratione idem colentes; animarum pastores doctrinam de hoc sacramento illustrantes, fideles hanc obligationem sedulo edoceant.....

Can. 924 heeft het over de samenstelling van het hostiebrood[37] en de specifieke miswijn, de vermenging in de dienst en de houdbaarheid.

De rubrieken zijn zeer gedetailleerd vastgelegd met uitzonderingen incluis.

Afb. Uitstalnis voor de monstrans Onze Lieve Vrouwekerk Poperinge.

Ook het tabernakel waar de Heer rust heeft zijn bepalingen. Can. 940 bepaalt dat het niet doorzichtig mag zijn, vast aan de muur moet zitten en met een sleutel die in betrouwbare handen en veilig is opgeborgen. Als de geconsacreerde hostie erin aanwezig

[37] Panis debet esse mere triticeus et recenter confectus, ita ut nullum sit periculum corruptionis. .. Vinum debet esse naturale de genimine vitis et non corruptum

is dan moet dat duidelijk zijn, er moet een lamp branden en versiering ter ere van[38].

Het Tabernakel

Afb. Tabernakel: *Onze Lieve Vrouwekerk Poperinge*

Op een passende wijze eer brengen wordt vaak figuratief uitgebeeld met beelden uit de Schrift.
In ons voorbeeld zien de we twee engelen, die verwijzen naar de Cherubijnen uit de tempel. Op het deksel van de Ark van het Verbond waren twee engelen met de vleugels naar mekaar[39]. Dit

[38] Coram tabernaculo, in quo sanctissima Eucharistia asservatur, peculiaris perenniter luceat lampas, qua indicetur et honoretur Christi praesentia
[39] Hebreeën 9:5 En boven over deze ark waren de cherubijnen der heerlijkheid, die het verzoendeksel beschaduwden

beeld inspireerde de RK iconografie om zowel aan de voet van het kruis als aan het Tabernakel de beide engelen te plaatsen. Het Lam kwam al ter sprake en wordt verder nog uitgewerkt bij het offer.

Het woord *Tabernakel* is de letterlijke omzetting van het Latijn: tent.
De eigenlijke *tabernakel* (Hebr. Miskan, ook nog letterlijk tent van de samenkomst) was opgebouwd uit 48 planken van acaciahout, overtrokken met goud. Elke plank stond op twee zilveren voetstukken. De tabernakel werd afgedekt met tien tentkleden, aan elkaar verbonden met gouden haken. Daaroverheen kwamen elf tentkleden van geitenhaar, verbonden met koperen haken.
In de tabernakel waren twee ruimtes. In het voorste gedeelte, het *Heilige*, stonden een gouden menora[40] en een met goud overtrokken tafel met toonbroden. Hierachter was een kubusvormige ruimte, het *Heilige der Heiligen*, waar de Ark van het Verbond stond. Het *Heilige* werd van het *Heilige der Heiligen* gescheiden door een zwaar gordijn: het voorhangsel.

Het brandofferaltaar was voor de dagelijkse offerdienst en was vrij toegankelijk. Het *Heilige* werd dagelijks door de hogepriester tweemaal betreden om wierook te offeren. De tweede maal 's avonds stak hij ook de kandelaar aan. Wekelijks op de sabbat werden de toonbroden ververst. Het Heilige der Heiligen mocht maar eenmaal per jaar en alleen door de hogepriester betreden worden, wanneer deze het zoenoffer bracht voor het gehele volk. Omstreeks het jaar 1000 v.Chr. nam de Tempel in Jeruzalem deze centrale functie over en werd de Ark hierin geplaatst.

[40] Menora: zevenarmige kandelaar.

Waarschijnlijk werd de inmiddels eeuwenoude tabernakel hierin ook opgeborgen en zorgvuldig bewaard.

Domine non sum dignus

Heer ik ben niet waardig[41]. Het klassieke gebed dat eertijds aan de communicanten werd geleerd. I*k ben niet waardig, dat Gij tot mij komt, maar spreek slchts één woord en ik zal gezond worden*.

De godslamp

De Godslamp, conopeum , die brandend wordt gehouden herinnert aan het vuur dat ook 's nachts in de tempel aan de Joden moest duidelijk maken dat er geofferd werd aan JHWH.

Vuur en licht, kaarsen zijn de attributen die én met de dank en de afhankelijkheid te maken hebben, én overduidelijk JHWH's tegenwoordigheid manifesteren.

God sprak en er was licht staat er in de eerste blz. van de Schrift, bij het het verbond met Abraham, het brandende

[41] Luc 7: 7.

braambos, zuil van vuur, op de Sinaï, in de vlam op het altaar, en de HEERE beantwoorden door vuur[42] telkens gaat het contact met JHWH gepaard met vuur.

Slachtoffers en gaven (met inbegrip van wierook die de gebeden van de mensen vertegenwoordigd zijn) moesten worden gemaakt door het vuur[43]. Vuur betekende vaak de aanvaarding van een offer door Jahweh [44]. Het vuur op het altaar moest continu branden[45]. Dit illustreert zonder meer wat het godslampje in de RK kerk betekent. Vuur kan ook gezien worden als een correctie op het kwaad[46].

Zo zijn wierook en kaarsen elementen die ook bij de eredienst horen en het gebeuren van de eucharistie, het breken van het brood, belichten.

De kaars

Op de dag van de plechtige Communie kreeg de communicant een missaal en een offerkaars
Om het plechtig en feestelijk karakter , de eerbied en de hemelse sfeer te onderlijnen kreeg de communicant een doekje

[42] Gen. 15: 17; Ex. 3: 2-4; Ex. 13: 21; Ex.: 19: 18; Recht. 13: 2; 1 Kon. 18: 24, 38.
[43] Eo. 12: 8,9,10;. Lev 1.
[44] Recht. 6: 21;. 1 Kon 18: 38, 1 Kron 21: 26.
[45] Lev. 6: 12,13.
[46] Gen. 19: 24, Sodom en Gomorra; Ex 9.: 23;. Numeri 11: 1; Numeri 16: 35;. Psalm 104: 4, Lev 20: 14;. Lev 21: 9; Josh .7: 25.

dat moest helpen om de kostbaarheid van die symbolen en de ernst van het gebeuren te beseffen.

Hiermee werd het vuur verzorgd, hiermee eerde men de Godheid van de gast die mee aan tafel zat.

Het lag allemaal in de lijn van het Hoogheilig Gebeuren.

Aanvankelijk de Erecommunie, later de Plechtige Communie[47] en pas in de na conciliaire tijd de plechtige hernieuwing van de doopbeloften.

De strik die hier rond de kaars zit werd zoals we al opmerkten ook aan de mouw van de jongen gespeld.

[47] De eerste communie van jongens en meisjes was tot 1910 gebruikelijk geweest op hun twaalfde hun Eerste Heilige Communie deden. Paus Pius X vervroegde de leeftijd in het decreet *Quam singulari.*

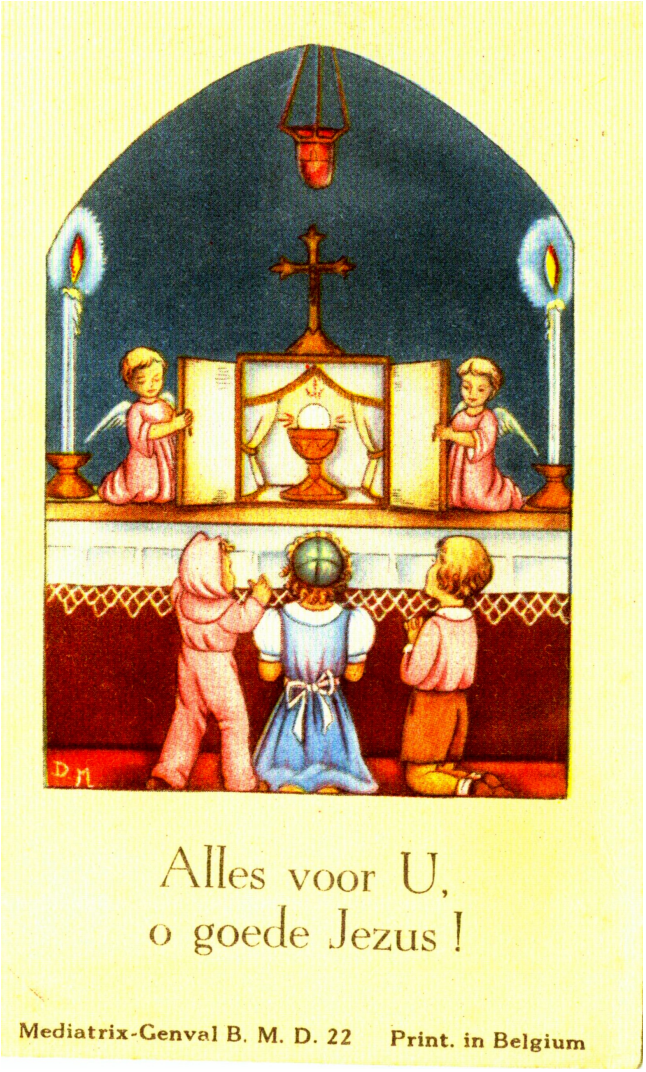

Ook de eerste communieprentjes die verzamelen al de elementen, die verwijzen naar het onthaal van de Heer, Jezus, onder de gedaante van brood.

Het eeuwige vuur wordt ook weergegeven in de stralen, het aureool dat uitgaat van de Goddelijke Persoon.

Dit kan heel stilistisch worden uitgebeeld zoals we het hier rond de IHS en de hostie zien.

Het vuur van het offer verwarmt de gemeenschap van de mensen. Het welbehagen dat vanuit God in lichtende stralen naar de mens gaat resulteert in het feest aan tafel waar brood en wijn het lichaam van Christus worden.

JHS
PRINTED IN ITALY
IMPRIMÉ EN ITALIE
9046

Dat licht van de kaars is ons bekend. Het lampje krijgt in de iconografie nog een andere betekenis als het verbonden wordt met de waakzaamheid. De parabel van de tien meisjes die zich gereed hielden voor het bruiloftsfeest[48] worden wijs genoemd wanneer ze olie in voorraad hadden voor het geval dat de bruid en de bruidegom hen in de nacht zou roepen.

We moeten het ons dan wel inbeelden in de evangelische tijd en betekenis.
Olielampjes waren toen gebruikelijk. Olie was zeer kostbaar omdat het inderdaad voor nogal

[48] Matt. 25:1 *Dan zal het met het koninkrijk van de hemel zijn als met tien meisjes die hun olielampen hadden gepakt en eropuit trokken, de bruidegom tegemoet*.

wat werd gebruikt. Het vuur brandend houden was ook een essentiële tempelbezigheid.

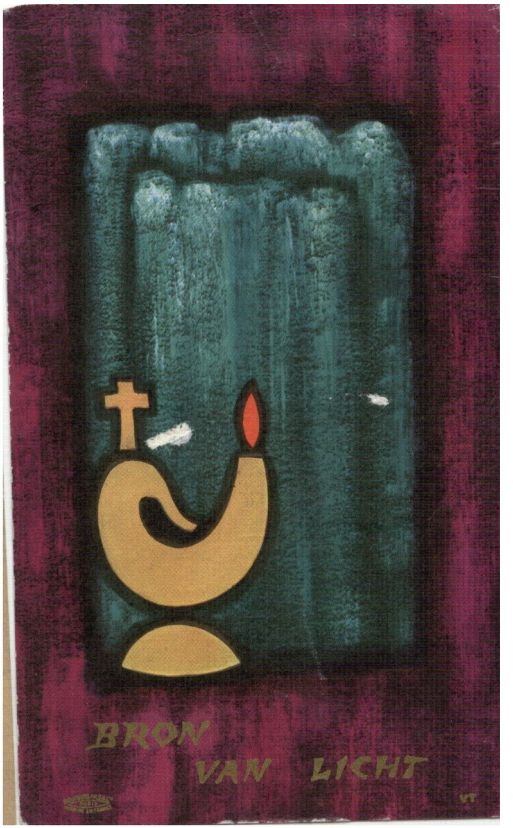

Tot in de moderne tijden – we bedoelen de vorige generatie – prentjes speelt het vuur, de kaars en het licht een belangrijke rol in het verhaal van het eucharistisch brood.
We moeten wel rekening houden met een verschuiving. Het licht wordt dan meer Jezus als het licht van de wereld[49].

Het levend Brood

Voedsel voor de eeuwigheid

Ego sum panis vivus: Ik ben het Levende Brood. Inderdaad In de schrift maakt men duidelijk de grote tegenstelling alle afgoden zijn houten beelden. Maar JHWH is de Levende.

Jezus zelf zei het ongeveer zo: *Mijn lichaam – dat is het brood. Mijn echte, lijfelijke bestaan, dat is voedsel uit de hemel – en dat brengt de* ***eeuwigheid*** *in je tijd*.

[49] Johannes 8:12 Ik ben het Licht van de wereld.

Het is niet genoeg om de

woorden van Jezus te horen: je moet hem *eten*. Het is niet genoeg om Jezus na te volgen: je moet hem worden. Want dat is wat er gebeurt als je iets eet: je neemt het in je op en het wordt één met jóu. Voedsel geeft jóu leven: en dan is het woord aan jou….

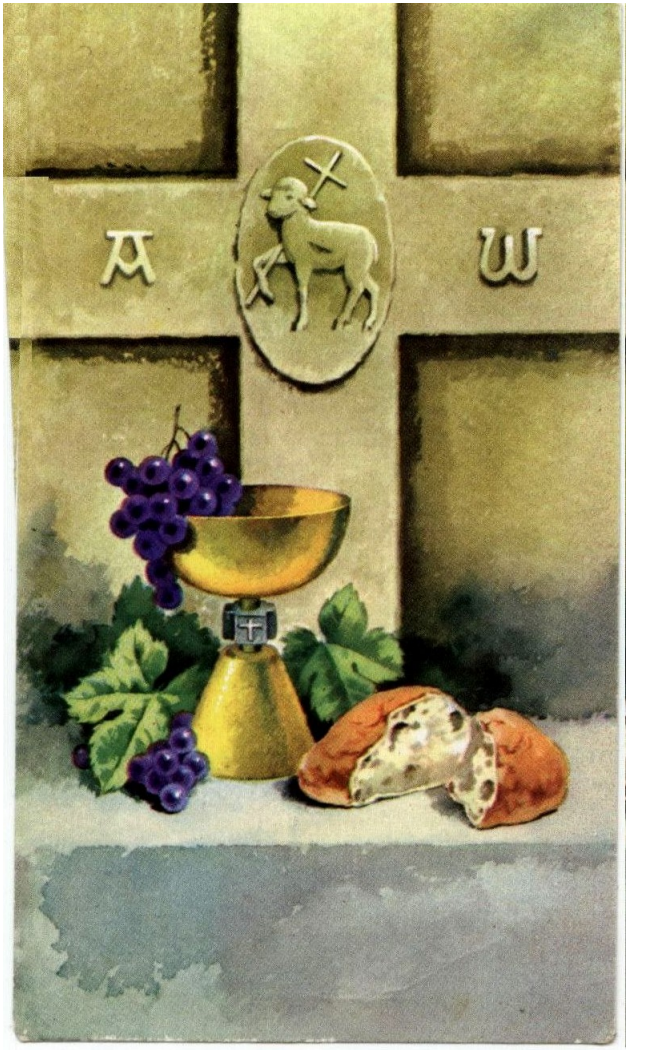

En dan past ook dat Lam en dat boek erbij. Het boek Openbaringen zet de deur van de hemel op een kier. Het boek met zeven zegels dat door het Lam wordt geopend – op het zevende zegel na – is het Woord van God. Dat Woord dat we

uiteindelijk – eindtijdelijk – moeten opeten[50].

Brood uit de hemel voor een jood is het woord van God. Het levende woord van God. Dat moet je tot je nemen. *Houd mijn woorden in gedachten, maak ze je eigen, draag ze als een teken om je arm en een band om je voorhoofd, prent ze je kinderen in en spreek er steeds over, thuis en onderweg, als je naar bed gaat en als je opstaat. Maak ze je eigen zodat de woorden jou toe-eigenen*. Dat is het schema waar de voorouders in het geloof, de gelovigen uit het Eerste Verbond naar leefden.

Brood breken ten volle leven

Zijn brood verdienen is een term die we allemaal kennen. De kost verdienen heet het.

De boodschap uit het Evangelie staat vaak haaks op de louter economische redenering. Geld maakt niet gelukkig zouden we zeggen. Maar het gaat wel makkelijker om de sloganeske uitspraak in de mond te nemen als je geld hebt.

De eerste christen huldigden de lijfspreuk *verdelen naar behoefte.*

[50] Een verwijzing naar Ezechiël 3:1: *De stem zei tegen mij: 'Mensenkind, eet op wat je wordt voorgehouden; eet deze rol op en ga naar de Israëlieten om te profeteren.'* vgl Openb. 10:10.

Onzen Heertje

Kwartaalschrift 2013/3 –
v.u. Onzen Heertje, erfgoedvereniging vzw.
Doornstraat 11A, 8970 POPERINGE.

De maaltijd bij de Heer sluit daarbij aan. Brood breken[51] is een andere term voor eucharistie vieren. Zoals Jezus het brood brak, zichzelf gaf, Zijn leven gaf... zo inspireert en bewerkt hij in Zijn lichaam, de gelovige gemeenschap, de vrede van God. Dit is het effect – eigenlijk al voor we ter tafel naderen – van de maaltijd met de Heer. We geven elkaar de hand en we delen de wens tot vrede.
Afb. 1945

[51] Met het Tweede Vaticaans Concilie is de eucharistie meer van een offerritueel naar het tafelen met de Heer gegaan. Deze prent is dan ook van eind jaren '60.

Voedsel

We voeden ons met het Woord en het Levende Brood. Christus zelf heeft gezegd: *wie Mijn lichaam eet en Mijn bloed drinkt zal eeuwig leven*[52].

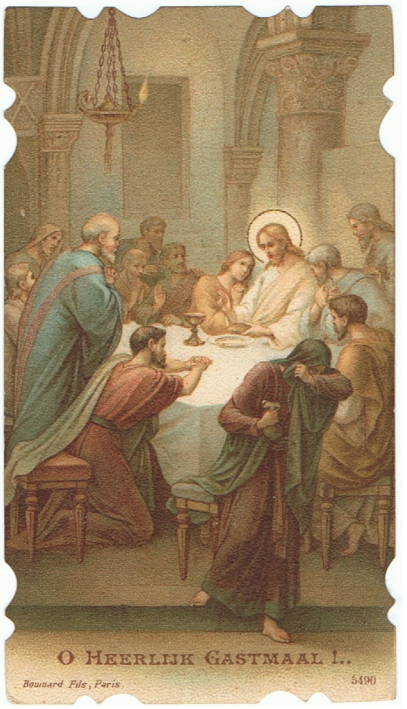

Zoals dat met voedsel gaat. Dat kan je zomaar niet laten. Gelovigen hebben voortdurend behoefte aan dit voedsel: het leven dat wij van God hebben ontvangen in de nieuwe geboorte wordt namelijk door dit levende brood onderhouden. *Christus leeft in mij*, zegt Paulus, *en wat ik nu leef in het vlees, leef ik door het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven*[53]. Christus is broodnoodzakelijk, want alleen in voortdurende gemeenschap met Hem en in de kracht van de Heilige Geest kan het volle nieuwe leven gestalte krijgen. Zijn vlees is ware spijs en Zijn bloed is ware drank[54]. Alleen Zijn dood kon ons het leven schenken: het tarwegraan moest in de aarde vallen

[52] Jo 6:54 *Wie mijn lichaam eet en mijn bloed drinkt, heeft eeuwig leven en hem zal ik op de laatste dag uit de dood opwekken.*
[53] Gal 2:20.
[54] Jo 6:51-55.

en sterven om vrucht te dragen en zich te kunnen vermenigvuldigen [55].
Wij blijven of *wonen* dan in Hem en Hij in ons.

Lichaam van Christus

In het lange Latijnse lied Lauda Sion, een sequentie van het Romeinse missaal, van de theoloog Thomas van Aquino, die ook de gehele leer rond de transubstantiatie uitdokter (waarover verder) wordt de geloofsvisie leerstellig uitgezonden. Het breken van het brood heeft enerzijds te maken met het eten van hetzelfde Goddelijk brood, het brood uit de hemel, het brood van de engelen.

Ecce panis Angelórum,
Factus cibus viatórum: *voedsel hier op aarde*

Afb. Watou 1923.

Vere panis fíliórum, Non mittendus cánibus. *Niet voor de honden*[56].
In figúris præsignátur, *voorafgebeeld*
Cum Isaac immolátur: *in het offer van Izaak*
Agnus paschæ deputátur *het paaslam*
Datur manna pátribus. *bij de Vaderen*.

Bone pastor, panis vere, *Goede herder*
Jesu, nostri miserére: *ons Brood, ontferm U*
Tu nos pasce, nos tuére: *weid ons, zorg voor ons*
Tu nos bona fac vidére *ons welzijn*
In terra vivéntium. *hier levende*.

[55] Jo 12:24.
[56] Honden heeft in de evangelische litteratuur een dubbele bodem. Heidenen worden vaak met honden vergeleken.

Tu, qui cuncta scis et vales: *Alles wetende*
Qui nos pascis hic mortales: *stervelingen*
Tuos ibi commensáles, *met U aan tafel*
Cohærédes et sodales, *erfgenamen en genoten*
Fac sanctórum cívium. *Maak ons deelgenoten*
Amen. Allelúja.

Anderzijds is het: het brood voor de mensen die er hier en nu

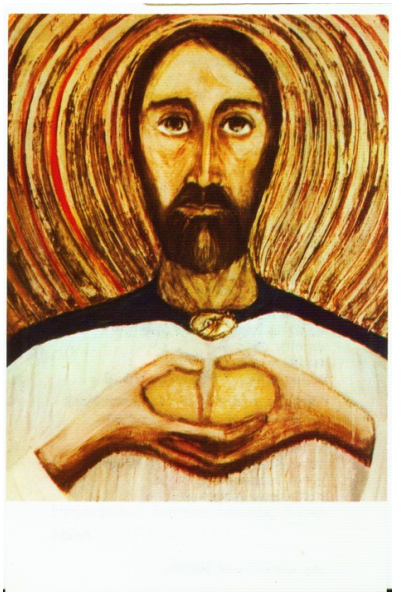

levend mogen van genieten.

Laatste avondmaal

De avond van HET testament. De avond waarop brood werd gebroken zoals het verhaal van de eucharistieviering het eeuwen al uitdrukt.

Nu we terug de maaltijdsymboliek hebben ontdekt in de liturgie is de band met het Laatste avondmaal niet meer zo ver te zoeken. Met Witte donderdag legt men ook het accent op de nederigheid die ook Jezus verduidelijkte door de voetwassing. De gehele afscheidsrede kan worden samengevat in de aanmaning tot broederlijkheid.
Concreet wordt Broederlijk Delen DE voorbereiding op Pasen.

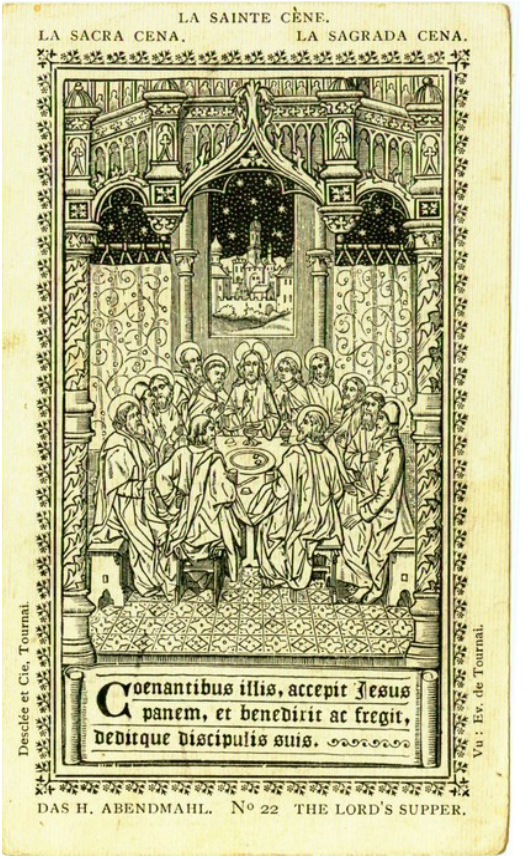

Het brood delen met de behoeftige is de boodschap die achter de zending en de zegen van het einde van de viering rond het Eucharistisch brood zit.

Viaticum

Op de eindmeet

Brood breken is delen. De Heer wil ons brood zijn. Dat is zeker wanneer het moeilijk wordt.
In de overstap naar verder leven na de dood, in het zicht van dood. Of ernstige ziekte wil Hij bij ons zijn daarom wordt bij het Sacrament van de zieken meestal ook de Communie uitgereikt. In de Liturgie van RK noemt dit het *viaticum* of de *Goddelijke Teerspijze*.
Ook op de oudere bidprentjes verwijst men veelvuldig naar de Eucharistie omwille van dit gebruik.

De eeuwigheid

In het licht van de overstap naar de *eeuwigheid* de tekst van Johannes die het in Zijn Evangelie over *Eeuwig Leven* heeft.

Naar het eeuwig Licht

De gerechtigheid des Heren is de term die samenhangt met het Rijk Gods, de hemel zowel hier op aarde als in het hiernamaals.

Levend brood voor de mensen

Vitam praestans homini.

Adoro te devote, latens Deitas,

Quæ sub his figuris vere latitas;

Tibi se cor meum totum subjicit,

Quia te contemplans totum deficit.

Ik aanbid U, godvruchtig, want God je bent verborgen onder deze verschijning. Mijn hart is U toegewijd, helemaal, want in U is het vervuld.

*N*ogmaals een hymne van Thomas van Aquino.
De tekst herinnert ons aan de wonderbare spijziging[57].

We kunnen zoeken naar de wat er zou kunnen gebeurd zijn. Daar bestaan verhalen genoeg van. De betekenis is echter zeer duidelijk wanneer men breekt en deelt dan is er overvloed.

De afbeelding gaat vaker gepaard met het beeld van de vis. Het Griekse woord voor vis is ιχθυς. Dit woord blijkt dan in zijn

[57] Joh 6:1-5.

beginletters de boodschap *Jezus Christus, zoon van God* te verbergen. Ιησους χριστος θεου ιυος σωτηρ.

Zoals bij de vissen en de broodjes – opvallend – geschonken door het kind – de menigte wordt gevoed belooft de boodschap van de afbeelding het heil – het eeuwig leven – door de deelname aan de eucharistische maaltijd.

In de iconografie verwijst de hostie hier naar de aureool van de Goddelijkheid. Het is wat men bij de kenner de christofore aureool. In dit aureool staat dan het kruis, de aureool draagt een kruis, is dus christofoor.

Hier zijn we weer dichtbij de heilstheologie waarop de betekenis van het Eucharistisch brood is gebouwd.

Ontmoeting

De leerlingen van Emmaüs[58]

Afb.: Emmaus 1926 – Watou

[58] Lucas 24: 13.

We weten dat de christelijke iconografie vaak meerdere bodems heeft. Bij de illustratie van het gebeuren van de Emmaüsgangers staat ook het beeld van Abraham die bezoek kreeg vaak op de achtergrond als model.

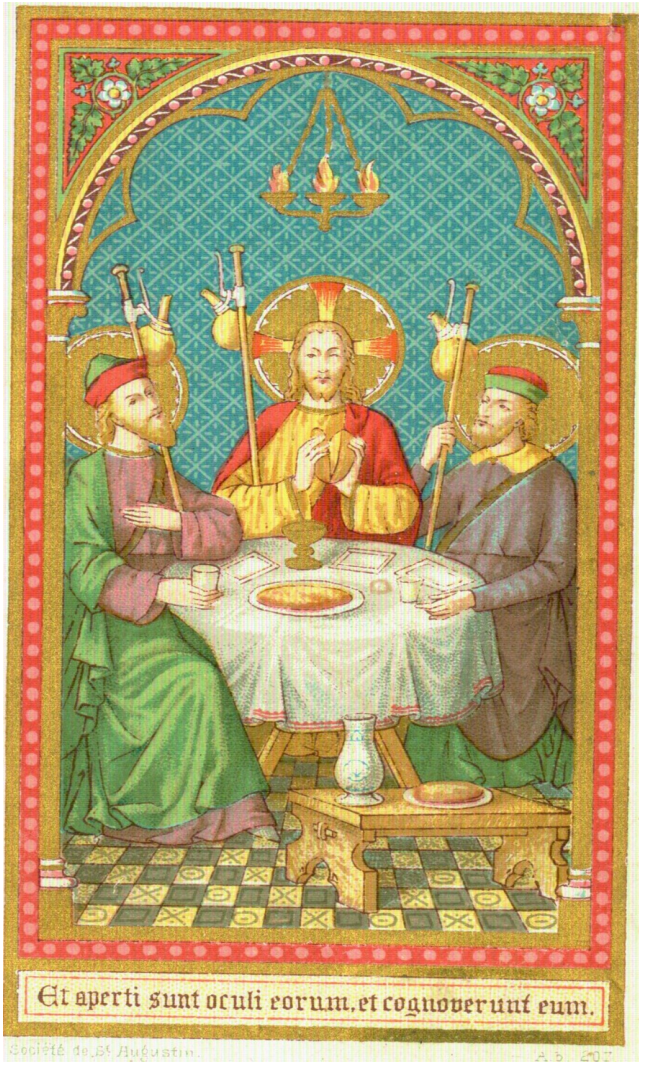

Abraham

Wanneer Abraham bezoek kreeg van de vreemdelingen en naar het gebruik van zijn volk gastvrijheid toonde dan wil de Schrift de lezer en/of toehoorder duidelijk maken dat gastvrijheid, in gemeenschap tafelen, in zich met het wezen van God te maken heeft[59].

Het hele verhaal staat voluit in de context van

[59] Gen. 18.

het heil. Sara en Abraham krijgen een kind. Alhoewel dat naar de natuur niet meer mogelijk was. Ze krijgen wat ze verlangen van JHWH. In Evangelisch perspectief zit er nog meer in. Door die geboorte is de Messias later mogelijk....

Door op deze oude voorstelling de Emmaüsgangers een St.-Jakobsschelp te geven wordt de pelgrimage van de mens op aarde benadrukt. Het woord en het brood in de Eucharistische viering sterkt de pelgrim op aarde.

Het delen en het breken van brood in een gastvrije sfeer houdt de belofte in stand.

De mens is een sociaal wezen. Met mensen om zich heen bloeit de mens, komt hij open, voelt hij zich thuis. Vooral als het avond wordt zoekt de mens verstandhouding en geborgenheid.
Als hij mag op zijn verhaal komen dan ervaart hij het geluk.

De pelikaan

Als de Heer zegt dat de mens niet leeft van brood alleen, dan bedoelt Hij ook dat geluk niet materieel is. Geluk is zeker ook ergens thuis komen.
De leerlingen van Emmaus ervoeren dat *thuiskom*en om weer *naar buiten te gaan*.. *om weer zijn taak aan te kunnen* bij het breken van het brood.

In de eucharistie wanneer *het brood gebroken* wordt, wanneer we het Laatste Avondmaal herhalen dan gelooft de RK dat Jezus Zijn offer hernieuwt. Het ritueel rond het Eucharistisch brood opent de gelovige ogen.
Het gehele heilsproces wordt dan uitgebeeld in de pelikaan die met zijn eigen bloed zijn jongen voedt. Deze werkelijkheid is in de natuur niet effectief terug te vinden. Het beeld wordt echter vaak gebruikt

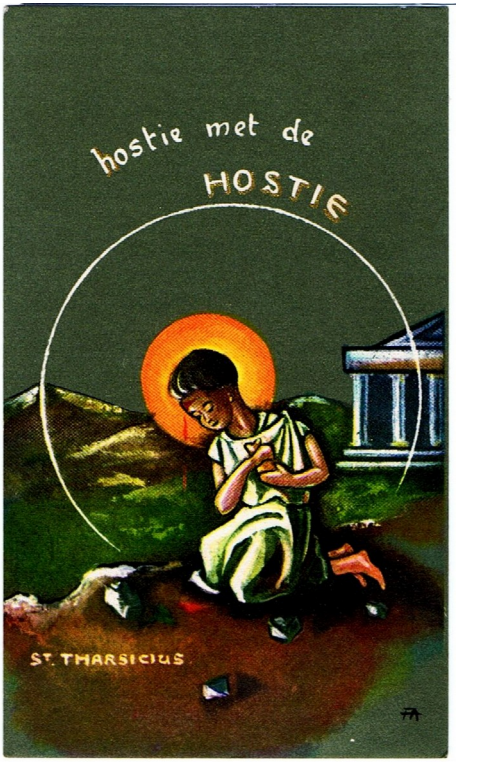

Hostie

Het woord *hostie* komt van het Latijnse woord *hostia* dat dat offer betekent. De hostie staat voor het lichaam van Christus. Want Hij heeft zich geofferd voor de mensheid door te sterven aan het kruis.

De gelovige neemt aan dat God de Vader Hem deed verrijzen: het bewijs dat Zijn

offer is aanvaard, dat de wereld is verlost, de *nieuwe hemel en de nieuwe aarde*[60] is in zicht.

Door deel te nemen aan de maaltijd met het eucharistisch brood schakelt de gelovige zich in in dat proces. Dan wordt *tibi se cor meum totum subicit*.: de zin die in het loflied *Adoro te* staat bewaarheid. Dan wordt de gelovige ook *hostie*. We verwijzen naar wat we over de kajotter vroeger schreven.

Brood als menselijk voedsel

Op die manier is de sacramentele werkelijkheid echt mens betrokken. Jezus heeft met andere woorden het gewoon voedzaam gebruikelijk tafelgebeuren aangepakt om over het *Hemelse gastmaal* en de de liturgie in de *Hemelse gewesten* zoals we dat in het boek Openbaringen lezen aan te brengen.

Soms wordt die moeilijk voor te stellen werkelijkheid op een zeer eenvoudige manier aangebracht.

[60] Jes 65: 17: 2 Petr 3: 13; Open. 21: 1.

We illustreren met de engeltjes die de kelk voorbereiden in vreugde en overvloed en de Verrezen Heer die in Hemelse gloed het geburen uitnodigend laat welgevallen.

Liturgie

De dienst

λαος ουργος = het werk, de dienst voor/aan het volk.
Zowel vroeger als na het Tweede Vaticaans Concilie probeerde men het volk erbij te betrekken. De dienst aan JHWH, aan God, via de maaltijd van het Volk werd gestimuleerd.

Via het gezin probeerde men vader, moeder en kinderen via de kerkelijke geboden: *Zon- en feestdag zult gij eren* de mis te doen bijwonen. *Mis volgen* werd dit nog genoemd.

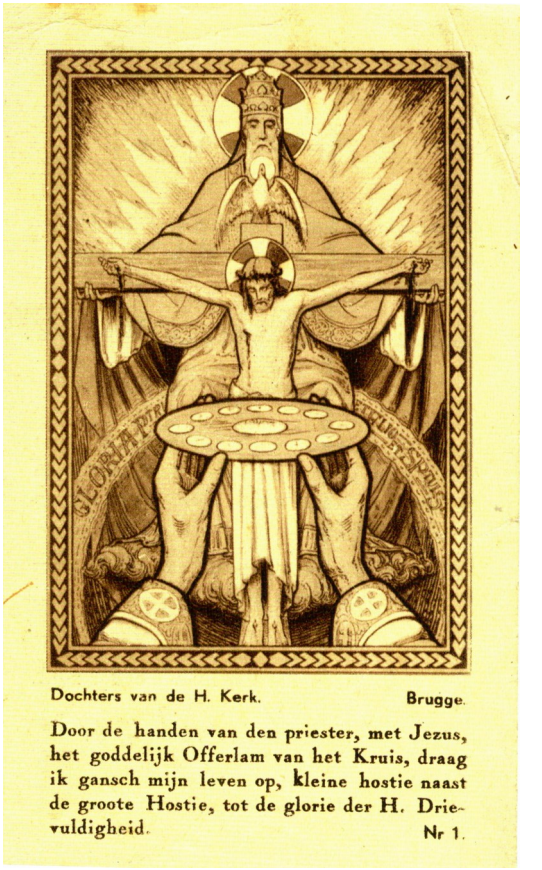

Afb. Door de handen.

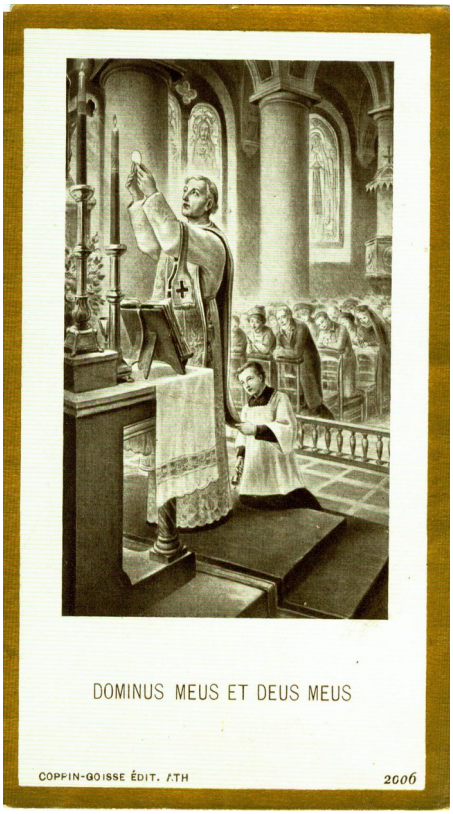

Met het Tweede Vaticaanse Concilie[61] werd de betrokkenheid meer geaccentueerd als *het Volk van God* dat bijeenkomt, meedoet, via de taal van het volk. De priester keerde zich naar

[61] Wikipedia: Paus Johannes XXIII (1958-1963) riep tot algemene verrassing op 25 januari 1959 het Tweede Vaticaans Concilie bijeen. Op 11 oktober 1962 opende hij het concilie, dat ook bekend werd onder de Latijnse naam 'Vaticanum II'. Het woord 'Oecumenisch' in de titel slaat in dit verband niet op het streven naar eenheid in het christendom. 'Oecumenisch' duidt hier op de oikoumenè, dat letterlijk 'de bewoonde wereld' betekent en meer in het bijzonder de Katholieke Kerk verspreid over heel de aarde aanduidt.

het volk. Het concept van de kerkelijke dienst werd meer een gezamenlijk gebeuren, minder individualistisch, meer in de zin van *het breken van het brood*, de *maaltijd.* Dit gebeurde wat ten nadele van de offergedachte. In een andere invalshoek. Dit corrigeerde een te sterke offerritus.

Leve Jezus ! Ave Maria !

GEDACHTENIS
aan mijn
PLECHTIGE OPDRACHT
als Kruistochter.

—

Jezus, mijn Koning,
op mijn erewoord heb ik U beloofd,
dat ik een vurig Kruistochter zal zijn.

Ik ben dan ook vast besloten
met uw hulp en den bijstand van Maria
als een goed Kruistochter te leven.

Ik wil naar de volgende vijf leuzen leven :

eucharistisch vroom,
mariaal afhankelijk,
inwendig strijdend,
blij verstorven,
apostolisch werkzaam.

Van dag tot dag wil ik schoner leven,
van dag tot dag meer op Jezus gelijken,
van dag tot dag Maria vuriger beminnen,
van dag tot dag meer den priester helpen.

Deze voornemens onderteken ik
met mijn naam,

De preconciliaire liturgie gebeurde met de rug naar het volk. De gelovigen baden onder de consecratie en het opheffen van de hostie *Dominus et Deus Meus: Mijn Heer en Mijn God.* Of daar een aflaat was aan verbonden vonden we niet, maar het lijkt ons niet onmogelijk.

De eredienst van het volk

Om de gehele gemeenschap erbij te betrekken volgde men het spoor van de pedagogie.

Het gezin

De ouders werden aangemaand hun kinderen naar de dienst te sturen.
Zo werd het sociale netwerk gemanipuleerd.
Ook de jeugd werd bewerkt via de Eucharistische kruistocht.

Eucharistische kruistocht

We nemen over uit Wikipedia: De Eucharistische Kruistocht (E.K.) werd in Vlaanderen gesticht in 1920 door de norbertijnen

van Averbode (voornamelijk pater Basiel Vanmaele naar het voorbeeld van soortgelijke bewegingen in Frankrijk en Engeland, met de bedoeling de communiedecreten van Paus Pius X van 1910 meer ingang te doen vinden, vooral bij de kinderen. Een belangrijk moment in de groei van de beweging was het contact met de Zalige Edward Poppe (1890-1924), die in 1922 voor een diepgaande bezieling zorgde.

Bonden van het Heilig Hart

Voor de volwassenen richtte men de Bonden van het Heilig Hart op.

De Heilig Hartbonden probeerden de mensen ertoe te bewegen om meerdere eerste vrijdagen *ter Heilige Tafel te naderen.* Omdat Margareta Maria Alacoque van het Heilig Hart vernomen had dat wie negen eerste vrijdagen na mekaar biechtte en communiceerde niet in Gods ongenade zou sterven probeerde met met deze aanmaning mensen ertoe te bewegen om gesteund door het groepsverband veelvuldiger naar de Communie te doen gaan.
De ouderen onder ons kennen wel nog de rode kaart waarop precies de negen stempeltjes konden komen wanneer men die bewuste dagen (vrijdagen, later zondagen) naar de *communiemis* was geweest.

De kunstwereld speelde erop in

In missaals en op de devotieprentjes werden stijlvolle tekeningen gemaakt in de
propagandistische sfeer[62].
Adveniat regnum tuum: *Uw Rijk kome.*

Een zin uit het Latijnse Onze Vader was ook op de prentjes van de Heilig Hartbonden te vinden.

[62] Zie prentjes H. Hart in databan Onzen Heertje.

Afb. rustaltaar van de Sacramentsprocessie Abele.

In het kader van de Christus Koning verering werden zelf politieke producten gedrukt.

Broederschappen

Het idee van de broederschappen was een ouder corporatistisch fenomeen.

Bij Christophe Verheyden halen we de definitie van een broederschap De broederschappen zijn daarentegen verenigingen waarbinnen het religieuze aspect domineerde. Bovendien hebben we hier te maken met de oudste universele corporatievorm.
Broederschappen werden met een religieuze bedoeling opgericht. Ook hun werking was volledig op het religieuze gefocust (de liturgische diensten, de zorg voor zieken en doden, bidden en de deelname aan processies stonden centraal). Overigens konden zowel leken als geestelijken er op een vrijwillige basis lid van worden, waardoor men op elk ogenblik uit het genootschap kon uittreden.

Afb. Standaard meegedragen in de processie (Abele).

Processie

Broederschappen stonden in de regel voor alle lagen van de bevolking open.
Broederschappen worden algemeen door een dubbel doel gekenmerkt. Zij hadden als kerkelijke instelling, zoals reeds gezegd, bovenal een religieuze werking. Hun eerste doelstelling hield de verering van God in. Dit verklaart het belang dat binnen broederschappen aan het gebed gehecht werd.
Hierbij aansluitend moet het liefdadigheidswerk waarmee broederschappen zich inlieten, vermeld worden. Van de leden werd, zoals we onder meer uit de statuten van broederschappen kunnen aflezen, verwacht dat zij zouden instaan voor de zorg van zieke of overleden medeleden. Naar zieken moesten de leden het Heilig Sacrament, dat door kaarslicht begeleid werd, dragen. Wanneer een medelid overleden was, moesten alle leden aan de begrafenisplechtigheid deelnemen. Na de afscheidsviering stapte de broederschap in processie achter de kist. Op deze wijze werd een medelid tot bij zijn laatste rustplaats door de overige leden begeleid.

Naast deze religieuze component vervulde een broederschap een belangrijke socialiserende rol. Als genootschap bracht zij bij bepaalde gelegenheden alle leden samen. We vermeldden zo juist de gemeenschappelijk zorg voor een overleden medelid. Maar er waren ook meer aangename momenten waarop de broederschap al haar leden verenigde, bijvoorbeeld op de jaarlijkse feestdag van de broederschap.Alle leden werden in de plechtige misviering verwacht.

Nadien stapte de broederschap in vol ornaat in processie door de parochie. Deze feestdag kon met een gemeenschappelijke maaltijd afgesloten worden. De factor van 'vereniging' wordt ook geïllustreerd door het feit dat de door ons bestudeerde broederschappen zowel mannelijke als vrouwelijke leden en zowel kinderen als volwassenen binnen één genootschap samen brachten. Tevens verenigden broederschappen mensen van allerhande sociale afkomst, van arme boeren tot rijke edellieden.

De broederschap van het Allerheiligste Sacrament was bij uitstek met de verspreiding van de devotie tot de Aanwezige christus in het Eucharistisch Brood begaan. Veelal propageerde ze de aanbidding met afsluitend lof en de zang van het Tantum Ergo onder de zegening met de monstrans.

Afb.: 1952 manducate et bibite

De praktijk van het Heilig Uur waar men een aanbidding hield van een vol uur werd ingesteld naar aanleiding van wat in Paray-le-Monial gebeurde. Christus inspireerde Margaretha Maria Alacoque om het Heilig Uur in te stellen en de Heilige Communie te ontvangen op de eerste Vrijdag van elke maand. In de laatste openbaring op 16 juni 1675 verzocht de Heer dat een feestdag van eerherstel aan Zijn Heilig Hart diende ingesteld te worden op

de vrijdag na het octaaf (periode van 8 dagen) van *Sacramentsdag*[63] (Corpus Christi).
Ook het *lof* was bedoeld om de Heer te loven in Zijn tegenwoordigheid via de geconsacreerde hostie.

Eet en drink

Bij een feest hoort eten en drinken. Feesten is een voorgrondbeleving van waar men ontsnapt aan het dagdagelijkse. In de religie wordt de hemel als een feest gezien.
We ontsnappen aan de wereld.

Het gaat om een gedachtenis. De woorden, het verhaal, van de Bezieler, de Heiland, de Verlosser wordt herdacht. In de viering van de eucharistie – dat zegt het woord – gaat het expliciet om een dankbaar herdenken. Ευχαριζω is het Griekse woord voor dankzegging.

[63] **Sacramentsdag** (in het Latijn *Sanctissimi corporis et sanguinis Christi solemnitas* (Hoogfeest van het heilig lichaam en bloed van Christus), in het Nederlands ook wel het *Hoogfeest van het Allerheiligst Sacrament* genoemd) is een hoogfeest binnen de Katholieke Kerk dat valt op de tweede donderdag na Pinksteren

Onzen Heertje

Kwartaalschrift 2013/4
v.u. Onzen Heertje, erfgoedvereniging vzw.
Doornstraat 11A, 8970 POPERINGE.

Het gaat om een gedachtenis. De woorden, het verhaal, van de Bezieler, de Heiland, de Verlosser wordt herdacht. In de viering van de eucharistie – dat zegt het woord – gaat het expliciet om een dankbaar herdenken. Ευχαριζω is het Griekse woord voor dankzegging.
Via de eucharistie, de liturgie, het werk van het volk, voor het volk, wordt God de Vader gedankt door Jezus. De eucharistie is de uiteindelijke dankzegging, die we als mens niet aankunnen, maar waar de Goddelijke heilseconomie ons *door Hem, met Hem en in Hem, DE Naam prijzen, in de eeuwen der eeuwen. Een grensover- schrijdende dankzegging.*
*B*ij de epiclese, op het moment dat de priester de Heilige geest afsmeekt over het brood en de wijn in het Eucharistisch hooggebed worden onze gaven opgenomen in het dankgebed van Jezus zelf.
De nuttiging van de Communie is dan de deelname aan het dankende offer. In de liturgische taal nemen we en delen we het gebroken brood en worden we het Lichaam van Christus. We nemen, maar we ontvangen ook, d.i. Liturgie *van* het volk *voor* het volk.

Enkele prominente figuren

De Heilige TARCISIUS

Tarcitius leefde in de catacombentijd (3de eeuw) in Rome. Hij bracht de heilige communie naar de zieken. Daarbij werd hij lastiggevallen door niet-christenen die er bij hem op aandrongen om de communie te laten zien. Tarcitius weigerde dit. Dit wekte hun woede en ze stenigden hem en lieten hem dood langs de wegrand liggen.

We geven hier de tekst die over Tarcitius werd geschreven voor de misdienaars waar Hij de patroon van is:

Het Romeinse Martyrologium stelt de datum vast op 15 augustus en hetzelfde Martyrologium geeft een mooie mondelinge traditie volgens dewelke het Allerheiligste Sacrament niet op het lichaam van de heilige Tarcisius gevonden werd, noch in zijn handen, noch in zijn kleren. Er wordt verteld dat het gewijde Brood, dat de kleine martelaar met zijn leven verdedigd had, vlees van zijn vlees geworden was, en aldus met zijn eigen lichaam één enkele onbevlekte hostie vormde, aan God aangeboden. Dierbare misdienaressen en misdienaars, het

getuigenis van de heilige Tarcisius en deze mooie traditie leren ons de diepe liefde en grote verering die wij voor de Eucharistie moeten hebben: het is een kostbaar bezit, een schat waarvan de waarde niet kan gemeten worden, het Brood des levens, Jezus zelf die zich tot voedsel maakt, steun en kracht voor onze weg van elke dag, een weg die open staat voor het eeuwig leven, de grootste gave die Jezus ons nagelaten heeft.

De Heilige Gerardus van MAYELLA

1726

Gerardus Majella werd geboren op 23 april in Muro Lucano (± 80 km. ten zuiden van Napels). Zijn vader was een arme kleermaker: Domenico Majella van Baragiano. Hij verhuisde naar Muro. Hij was getrouwd met een vrouw uit Muro, Benedetta Galella. Ze hadden al drie meisjes, toen op 6 april 1726 een jongen geboren werd. Hij kreeg de naam van een ouder broertje, dat maar een week geleefd had, Gerardo.

Hij moet vier of vijf jaar oud zijn geweest, toen hij herhaaldelijk thuis kwam met een heerlijk versgebakken broodje. *Van een jongen gekregen op de wei van het kasteel*, zei hij tegen z'n moeder. Later in het klooster, bij een bezoek van zijn zus Brigitte, heeft hij zelf gezegd: *Ik weet nu, dat die kleine jongen, die me brood gaf, Jezus zelf was . Dan moet je nog eens naar Muro komen, om Hem te zien*, zei Brigitte. *Niet nodig*, was het antwoord, *ik vind Hem nu overal*.

Al vroeg was hij bij de kapucijnen thuis. De gardiaan van het klooster was zijn oom. Van hem kreeg hij de boeken waarin hij werd aangezet om het lijden te verduren. In de praktijk ging het dan om de stokslagen van de kleermaker waar hij na zijn vaders dood in de dienst ging en als knecht van Mgr. Albini, bisschop van Lacedogna, waar hij – volgens de historici – de vernederingen verdroeg …

Hij treedt tenslotte binnen in de Congregatie van Don Alfonso de Liguori. Hij verbleef er drie jaar en kreeg alle diensten. Bijzonder was hij als broeder die uit bedelen ging, genas en bekeerde ...Hij was hard te hard voor zijn tere gezondheid. Zijn faam van heilige werd voorgoed gevestigd door een bezoek aan Corate. *De wonderen, die hij verrichte, waren talrijker dan zijn voetstappen* zegt zijn eerste levensbeschrijver, pater Caione. Na dit bezoek aan Corate worden hem allerlei grote opdrachten toevertrouwd.

Hij leidt een groep studenten van zijn Congregatie op hun bedevaart naar de berg Gargano. De bisschop van Melfi nodigt hem uit voor zijn bisdom, *omdat Gerardus een echte heilige is*, zoals hij zei en de bisschop van Lacedogna roept hem naar zijn bisschopsstad tijdens een besmettelijke ziekte, om er genezing te brengen naar lichaam en ziel.

Afb. reliek van de heilige Gerardus

Tegen Pasen van 1754 doorleefde hij de nacht die vaak bij zijn beeld wordt gesymboliseerd. Er zijn weinig beelden ervan waar het kruis niet bij hoort als attribuut. : Heel de passie van Christus kwam in hem tot nieuw leven. Het was als de voorbereiding op de pijnlijke beproeving, die nu komen ging. Kort na Pasen wordt hij naar Nocera geroepen. Daar krijgt hij van zijn hoogste overste, de H. Alfonsus zelf, te horen, dat er een zware beschuldiging tegen hem is ingebracht en het heeft er alle schijn van dat Alfonsus, althans ten dele, er in gelooft. Hij legt Gerardus een zware straf op, hij moet in Nocera blijven en de H. Communie wordt hem verboden. Wat was er gebeurd? Een zekere Nerea Caggiano was met Gerardus' hulp in een slotklooster ingetreden. Dat was een vergissing: ze was al heel gauw weer thuis.

Uit pure jaloezie klaagt ze nu Gerardus aan van een oneerbare omgang met een meisje van de familie Capucci, waar de broeder nogal eens kwam. Ze weet haar verhaal met zoveel fantasie en overtuiging voor te dragen, dat haar biechtvader er in gelooft en samen met haar aan Alfonsus schrijft. Deze komt voor een groot raadsel te staan; een wonderlijke kalmte die bij schuld onmogelijk zou zijn geweest. Hij droeg de beschuldiging in stilte. Pas maanden later kwam vast te staan, dat ze volkomen vals was, toen Nerea zelf ze herriep. Waarom zweeg Gerardus? Alfonsus heeft het hem zelf gevraagd.

Afb. Penning van de Heilige Gerardus Mayella

Het verbazende antwoord was: Onze regel zegt toch, dat we ons niet mogen verontschuldigen. Zo was dat natuurlijk niet bedoeld, maar de heldhaftigheid waarmee Gerardus zich daaraan hield, noemde Alfonsus zelf het beste bewijs van zijn heiligheid.

De hagiografen onderlijnen dat niet te Communie mogen gaan voor Alfonsus het zwaarste was wat hem kon overkomen.
Hij werd ondertussen verplaatst naar het klooster *Mater Domini* in het machtig berglandschap van Caposele. Hij had nog maar een goed jaar te leven. Onafgebroken kwamen de armen brood vragen aan het klooster. Gerardus was portier en hielp allen. Heel de voorraad van het klooster verdween en als er niets meer was, gebeurde het, dat het brood zich in zijn handen vermenigvuldigde. Hij vond ook meermalen op onverklaarbare wijze geld in het grote sleutelgat van de poort. Evenals in Deliceto ging hij ook hier op tocht. We zien hem enige tijd in Napels en op bedeltocht in de naburige plaatsen, overal een spoor nalatend van bekeringen en genezingen. Zo kwam zijn laatste reis in de hete zomer van 1755. Zijn rector pater Caione heeft geaarzeld hem uit te sturen: zijn gezondheid was ondermijnd. Maar Gerardus zelf helpt hem over die aarzeling heen en gaat op weg. Over de steile hellingen en door de moerassige dalen in de richting van Contursi, een streek, toen nog berucht om zijn muggen en z'n koortsen. Hij was doodziek bij zijn thuiskomst en moest dadelijk naar bed. Hij had bloedspuwingen, zijn longen waren op.

Zes september denkt men dat hij sterven zal. Maar dan gebeurt er weer zoiets. Hij krijgt een brief van pater Fiocchi, een vroegere rector van hem. Deze schrijft hem, dat hij beter moet worden. En werkelijk, de volgende dag staat hij op: de ziekteverschijnselen zijn verdwenen en hij doet enkele weken

alles mee. Lang kon dit echter niet duren. Zijn lichaamskrachten waren totaal uitgeput en 5 oktober moet hij opnieuw blijven liggen. Om half twee in de nacht van 16 oktober 1755 stierf Gerardus, 29 jaar oud, aan tuberculose in het klooster Caposele nabij Napels.

De Zalige Edward POPPE

Edward Poppe (Temse, 18 december 1890 – Moerzeke, 10 juni 1924) was een Vlaamse (Belgische) priester die in 1999 zalig werd verklaard.
Priester Poppe had een bijzondere voorliefde en aandacht voor de armen, de jongeren en de heiligheid van de priesters. Hij was de grondlegger van een catechetische methode die niet meer zozeer naar de catechismus greep, maar via liederen en toneeltjes aan de kinderen duidelijk maakte dat ze door de eucharistie heiliger werden.
Hij verafschuwde de middelmatigheid. In zijn eigen dagboek wordt dit samengevat.

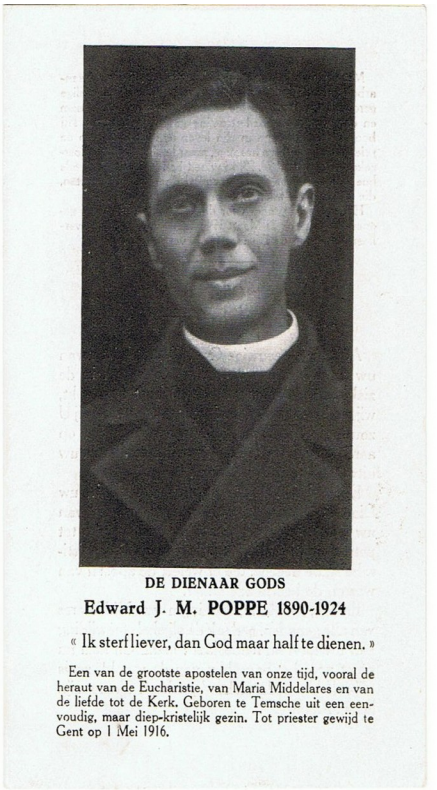

DE DIENAAR GODS
EDWARD J. M. POPPE

Hij werd te Temse geboren, als derde kind uit een gezin van elf kinderen, op 18 december 1890.

Hij mocht studeren, alhoewel dit een groot offer was voor het gezin van bakker Poppe. Op 13 maart 1912 deed hij zijn intrede in het Leo XIII-Seminarie te Leuven. Reeds in het seminarie begreep hij, dat Christus hem riep, om gelijk te worden aan Hem, door het lijden.

Op 18 december 1915 ontving hij de diakenwijding te Gent. Tijdens de retraite bood hij zich aan Christus aan als vrijwillig slachtoffer : « Ik ben bereid, om te lijden en te sterven, om de minste van mijn broeders te redden ! »

Hij ontving de priesterwijding op 1 mei 1916 en op 16 juni werd hij benoemd tot onderpastoor op de Sinte-Coletaparochie te Gent. Op 4 october 1918 werd hij rector van het klooster der Zusters te Moerzeke. Op 1 mei 1919 deed hij de sprong naar het Kruis, toen hij tijdens een congres van priesters te Leuven tot Christus zegde : « Ik wil een langdurig martelaarschap door trage uitputting, om het congres te doen slagen. »

Afb. Prentje om te bidden voor zijn zaligverklaring.

De eucharistieviering, die hij steeds uitermate verzorgde en beleefde, en zijn dagelijkse aanbiddingstijd waren de bronnen waaruit hij de kracht en de inspiratie putte om tussen de armen en de kleinen te leven en daarbij verder te streven naar heiligheid.

Zijn grote erfenis is de reeds genoemde Eucharistische Kruistocht, waarmee hij de jeugdige stoottroepen in vurige beweging bracht.

Uit Maria's schoot
is de zegen gekomen
die E. K. deed ontstaan,
deed groeien en bloeien.

E. H. Poppe

LEVE JESUS! † AVE MARIA!

1920-1945

Elke kruistochter herdenkt in onuitsprekelijke dankbaarheid op

H. SACRAMENTSDAG 1945

het 25jarig bestaan van den E. K.

DE rijkdom van de Eucharistie werd ons weer ontsluierd.

ONS goddelijk kindschap werd weer bewuste werkelijkheid; en leven in Christus of diep inwendig leven weer de normale roeping van elken gedoopte.

APOSTOLISCH vuur en volmaakte toewijding aan 't Rijk Gods, aan de Kerk, ontsprongen uit de volheid der beschouwing.

DE hierarchische geest verbond ons weer ordelijk met God en genas onze onkerkelijkheid.

MARIA's Geest kwam in ons en smeedde den wil tot volmaakte getrouwheid aan de genade.

Linnen van
E.H.Poppe
Karmel
Leopoldsburg

DAAROM: ALLELUIA! Dank U Heer! voor altijd! Maar: meer dan dankwoorden vraagt de Heer DANKDADEN!

DAAROM: We vernieuwen onzen opdracht en zijn bereid te gaan tot de heldhaftige beleving van ons E. K.-ideaal!

Moeder helpe ons!
E. H. Poppe weze ons voorbeeld!

Elia

Elia door de raven gespijzigd

In Elia 17: 6 treedt Elia, de Tisbiet op en vermaant Achab: *Zo waar JHWH, de God van Israël, leeft, in wiens dienst ik sta, er*

zal deze jaren geen dauw of regen zijn, tenzij dan op mijn woord.
Dat moet een gevaarlijke uitspraak geweest zijn, want Elia vertrok en verschanste zich bij de beek Kerit, die in de Jordaan uitmondt. Van Zijn Heer, JHWH, was hij beschermd want die had hem beloofd dat er water zou zijn van de beek en dat de raven hem zouden brood brengen. In de verdere tekst van bijbel lezen we: *De raven brachten hem des morgens brood en vlees, en des avonds brood en vlees, en hij dronk uit de beek*.

Raven

Er is volgens de exegese van die tekst hier meer aan de hand. Wij focussen ons uiteraard op dat brood omwille van het studie onderwerp. Maar Jahwe zorgt in feite voor meer. Hij zorgt dat er water is, dat er brood is, dat de raven komen...

Een raaf is natuurlijk geen mensenvriend zoals een hond kan zijn, maar een egoïst. Pikt alles op en pikt alles in. Pikt alles af. 't Is een roofdier, zelfs onrein voor God volgens de Israëlieten, vijand van de mens, vijand van elke andere raaf. Een raaf is zelfs volgens Joodse normen onrein[64].

Zo is Jahwe

Het wonderbare van het verhaal is voor de kenner van de bijbel het feit dat de raaf helemaal zijn eigen instinct niet volgt. De raaf is een roofdieren dat vlees pikt. In dat geval raapt hij brood op en draagt het naar de mens die in feite zijn vijand is.

[64] Rein zijn de dieren met gespleten hoeven en herkauwen Lev. 11:1-3. Voor de vissen is het ook duidelijk, maar voor de vogels is het minder duidelijk. Roofdieren zijn echter zeker ongeoorloofd want die komen met bloed en doden in aanraking.

JHWH[65] doet met andere woorden de natuurwetten geweld aan om die mens die Hem gehoorzaamde te beschermen. En.. JHWH heeft blijkbaar niet één raaf gedresseerd. Hij doet het met raven (mv.).

Dan kun je nog redeneren en denken. Nu die raven die zullen het vlees wel voor hen gehouden hebben. Blijkt uit het verhaal dat ze ook vlees brachten.
Rond brood en de bijbel is er één constante, het manna in de woestijn, de raaf die brood brengt en de wonder van de spijziging.

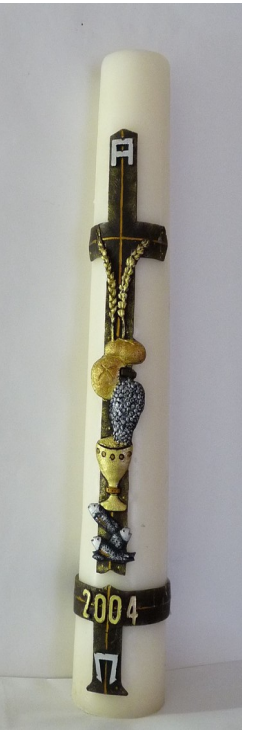

Brood en vis

De vissen komen zoals we opmerkten al voor in het ιχθυς – teken. Ze verwijzen ook naar het brood voor mensen in de wonderbare spijziging.
Op deze paaskaars zit het heilsverhaal onder het licht.
Pasen is het licht van de Verrijzenis: de overwinning op de dood. De UIT-EINDE-LIJKE overwinning. JHWG, God, is Α – Ω.

En dat toont Hij in de liturgie rond brood en wijn, korenaren en druiven.

[65] Jahwe = JHWH, het vier letterwoord, het programmator, Hij die is, was en zal zijn, Hij die aan Uw kant staat.

De Heilige Benedictus

Bij Elia gaat het Evangelisch over iemand die de Heiligheid van God, Zijn Unieke Zijn, tegenover alle afgoden onderlijnt en op gevaar van zijn leven vasthoudt en durft ter sprake brengen[66].

Benedictus is een heel andere persoon. De Heilige Benedictus wordt op een heel andere manier herdacht.

Afbeelding penning van de Heilige Benedictus met duivelsbezwering.

Vader Benedictus

Uit de penning van de Heilige is al heel wat over zijn leven te leren.

Aan deze kant zien we Sint-Benedictus. Hij houdt het kruis, waarop hij zijn vertrouwen stelt in zijn rechterhand omhoog geheven. In zijn linkerhand toont hij de Regel, die allen die hem volgen door het kruis naar het licht zal voeren. Aan de ene zijde van Benedictus ziet u een gebroken beker, aan de andere zijde een raaf die vergiftigd brood wegneemt.

De letters C S P B betekenen *Sanctus Pater Benedictus* HEILIGE VADER BENEDICTUS
Hij was inderdaad de auteur van de regel van Benedictus met het bekende monastieke adagium: ORA et LABORA: bidden en werken[67].

[66] Cf. verhaal over de Baalprofeten waar hij de stunt uit haalt met het offer te laten zelf ontbranden terwijl de Baalprofeten het onderspit delven (1 Kon. 18)

Giftbeker en vergiftigd brood

Deze afbeeldingen herinneren aan gebeurtenissen uit het leven van Benedictus. Toen hij abt was in het klooster van Vicovaro heeft men geprobeerd hem te vergiftigen, door hem een beker met vergiftigde wijn aan te reiken. Als hij een kruisteken maakt over deze beker, breekt hij.
Het vergiftigd stuk brood wordt door een vijandig priester aan Benedictus aangeboden. Deze laat het door een raaf wegbrengen naar een plaats waar niemand zal komen, opdat het geen schade kan doen.

[67] In de tijdsgeest van toen niet zo'n normale combinatie. Werken was voor de slaven en de armen. Edellieden en rijke mensen die naar het klooster gingen werden hierdoor nederig en milder voor de arme mens.

Duivelsbezwering

Rondom de beeltenis van Benedictus staat de tekst: *Ejus in obitu nostro presentia muniamur*. Dat wij bij onze dood door zijn aanwezigheid gesterkt mogen worden.

Op andere zijde zien we het zogenaamde Benedictuskruis. Hierop staan verschillende afkortingen:

- Boven het kruis: PAX: Vrede
- Op het kruis, verticaal: C.S.S.M.L.: Crux Sacra Sit Mihi Lux: Dat het heilig kruis mijn licht zij.
- Op het kruis, horizontaal: N.D.S.M.D.: Non Draco Sit Mihi Dux: Dat de draak mij niet tot gids zij.

De overige letters langs de rand betekenen:
V.R.S.: Vade Retro Satana: Ga weg, Satan N.S.M.V.: Numquam Suade Mihi Vana: Verleid mij nooit tot ijdel gedrag
S.M.Q.L.: Sunt Mala Quae Libas: Wat je wil is vergif
I.V.B.: Ipse Venena Bibas: Drink zelf je gif
De figuur van Benedictus en zijn specifieke wonderen leggen niet onmiddellijk een link naar het thema Eucharistisch brood. Maar we kunnen er niet omheen dat de legenda Aurea[68] van Jacobus de Voragine († 1297; feest 13 juli) de monnik beschrijft als een mens die vanuit het kruis – dan wel heel letterlijk – de kracht heeft om kwaad te bezweren en brood te delen.

Benedictus-Legende

We nemen over uit de legenda Aurea
Benedictus woonde in een spelonk waar hij zich in de eenzaamheid van het kluizenaarsleven aan God toewijdde. Stilaan kwam hij in steeds hoger aanzien te staan bij zijn omgeving. Toen de abt van een naburig klooster stierf,

[68] http://www.heiligen.net/wb/legendaaurea.php

kwamen de monniken van daar vragen of hij niet hun overste wilde worden. Benedictus weigerde lange tijd. Hij voerde aan dat hij, gezien hun levenswijze, niet de overste was die zij moesten hebben. Maar uiteindelijk stemde hij erin toe. Hij paste de door hem geschreven regel consequent toe, zodat de monniken zich erover begonnen te beklagen dat ze hem als overste hadden gevraagd. Vandaar dat ze op een dag gif door zijn wijn deden. Ze gaven hem het goedje te drinken vlak voor het slapen gaan. Zoals gewoonlijk maakte Benedictus een kruisteken over de glazen beker, waarop deze onmiddellijk in stukken brak, alsof er een steen tegenaan was gekomen. Nu begreep Benedictus dat er gif in de beker had gezeten, anders zou er bij het maken van het kruisteken niets gebeurd zijn. Hij stond op en rustig glimlachend sprak hij: "Moge de almachtige God jullie vergiffenis schenken, mijn broeders. Maar heb ik jullie destijds al niet gezegd dat jullie levenswijze niet de mijne was?" Daarop keerde hij terug naar de spelonk die hij indertijd had verlaten. Daar werd zijn heiligheid herhaaldelijk bevestigd door allerlei wonderen. Er kwamen zoveel gelovigen om hem gezelschap te houden dat hij op zijn minst twaalf kloosters stichtte. Tegen zijn 50e verhuisde hij met zijn monniken naar Monte Cassino en stichtte daar het klooster dat nu wordt beschouwd als de wieg van het West-Europese kloosterleven.

Op een avond tijdens het souper gaf Benedictus één van de monniken de opdracht om tafel te dienen en de kaarsen aan te steken. Nu was deze monnik de zoon van een senator. Hij begon te mopperen: "En wie is dat dan helemaal wel dat ik hem zou moeten bedienen aan tafel en dat ik de lichten voor hem zou moeten aansteken?" Maar de heilige vermaande hem: "Kijk in je hart, mijn zoon, kijk in je hart." Daarop riep hij de andere broeders, liet aan die monnik de lamp uit handen nemen en gaf opdracht hem in zijn cel op te sluiten.

Eens brak er een geweldige hongersnood uit in heel Campania. In het klooster van Sint Benedictus ontdekten de monniken dat ze nog maar vijf broden hadden. Benedictus zag hoe bezorgd ze daarover waren; daarom gaf hij hun

op zijn bekende milde toon een waarschuwing om hun erop te wijzen dat ze zich met kleinzielige dingen bezighielden. Tenslotte merkte hij op: "Hoe kunnen jullie nu zo inzitten over zo'n onbelangrijk detail? Akkoord, vandaag is er geen brood. Maar wie zegt dat je morgen niet alweer brood in overvloed hebt?

Inderdaad vond men de volgende morgen voor de ingang van Benedictus' cel tweehonderd mud meel. Tot op de dag van vandaag is men er niet achter gekomen door middel van welke goede gever die balen daar kwamen. Bij het zien van dat wonder brachten de broeders dank aan God. Tegelijkertijd hadden ze geleerd niet te wanhopen in tijden van schaarste.

Eens kwam er een hongersnood over die streek. Benedictus liet alles wat ze maar konden vinden aan de armen geven. Voor het klooster bleef er niets over dan een klein beetje olie in een glazen kruik.

Afb. De Benedictusmedaille is erg in trek.

Maar Benedictus gaf aan broeder econoom opdracht ook dat laatste beetje olie aan de armen te geven. Maar dat weigerde de econoom: dan zou er voor de broeders helemaal niets meer zijn. Toen Benedictus dat hoorde, gooide hij de kruik met olie en al door het raam naar buiten, want hij wilde niet dat er zich ook maar iets in het klooster bevond dat

het resultaat was van ongehoorzaamheid. Maar hoewel de glazen kruik op de harde rotsgrond viel, brak ze niet, en er ging geen druppel olie verloren. Benedictus liet zich de kruik terugbezorgen en gaf ze aan een arme. Op datzelfde moment begon een groot vat in de kelder zich te vullen met olie, zodat het zelfs overliep en de vloer helemaal blank stond.

Reserve

Het is uiteraard hier niet de plaats om uitvoerig erop in te gaan. Bij deze verhalen moeten we echter wel de kanttekening maken dat er een onderscheid is tussen magie waarin men de hogere machten denkt te kunnen *gebruiken.* In bepaalde perioden van de geschiedenis – en soms nu nog – heeft men magische krachten verbonden aan formules en voorwerpen. Men vertelde dat de hostie bij misbruik bloeden zou. In die zelfde zin wilde men uit extreme eerbied het brood niet nuttigen door te kauwen, … Er zijn vereringen ontstaan rond verhalen van onteren van de hostie. ..

Sacrament van Mirakel

Het **S**acrament van Mirakel is een Jodenvervolging die in de 14e eeuw plaatsvond in Brussel. Een aantal joden werden verbrand na beschuldigd te zijn van het *ontwijden* van hosties.
In de 14e eeuw verslechterde de situatie voor de Joden in Europa, en ook in Brussel.
In een glasraam uit Sint-Goedele kan men zien hoe de Joden de hosties zouden hebben doorstoken.

*Volgens het verhaal, overtuigde een Jood uit Edingen, Jonathas, een Brusselse Jood, Jan van Loven, om hosties te stelen uit de Sint-Katelijnekapel (die later de Sint_Katelijnekerk werd). Jonathas werd vermoord, en zijn weduwe bracht de hosties naar de Joden van Brussel, die ze op Paasdag 1370 doorstaken met dolken. De hosties begonnen te bloeden, en de verontruste Joden droegen één van hen op, Cathar*ina, om de hosties naar een andere stad *te brengen. Catharina bracht evenwel de hosties naar de pastoor van de Kapellekerk, Pieter van den Eede, en verhaalde wat er gebeurd was*[69]*.*

De *daders* werden op een kar rondgereden en met gloeiende tangen gemarteld. Ze werden levend verbrand vóór de Wollendriestoren. Dit is waar nu de Wolstraat en de Vierarmenstraat samenkomen.
De Brusselaars voerden later de miraculeuze bloedende hosties rond in hun processies. Het bloeden van de hosties werd in 1402 officieel erkend als mirakel. Margaretha van Oostenrijk regelde later dat de processie plaats zou hebben elke 20ste juli (tot 1820).
In 1967 vroeg de Joodse gemeenschap aan kardinaal Suenens om de afbeeldingen te verwijderen. De kardinaal weigerde, en de kerk deed er tien jaar over om uiteindelijk een bronzen plaat in de kerk aan te brengen waarin het tendentieuze karakter van de beschuldiging wordt toegegeven.

[69] Uit Wikipedia.

De Heilige Rochus

Rochus van Montpellier

Hij zou geboren zijn in 1350. Vanaf zijn geboorte had hij op zijn linkerzij een wijnvlek in de vorm van een kruis: men beschouwde dat als een teken van God.
Hij gaf zijn geld weg aan de armen en vertrouwde het beheer van zijn goederen toe aan een oom. Zo werd hij de pelgrim die we uit alle prentjes kennen.
Kwam hij ergens waar de pest woedde of een andere ziekte, dan bleef hij daar om de zieken te verplegen. Sommigen wist hij te genezen door middel van een kruisteken.

Afb. Rochus met de hond die brood bracht.

Toen hij zelf de pest kreeg bleef hij in het bos om anderen niet besmetten.

De hond en het brood

Hij werd er ontdekt door doordat zijn hond er telkens met een homp brood vandoor ging. Bij nader onderzoek bleek, dat het dier Rochus op deze manier onderhield.

Uiteindelijk genas Rochus van de pest en ging hij terug naar huis. Daar was er op dat moment burgeroorlog. Hij werd voor een spion aangezien. Niemand herkende hem, ook zijn eigen familie niet. Ook niet de rechter aan wie hij verantwoording moest afleggen. Die rechter was nochtans zijn oom die zijn goederen beheerde.

Men wierp hem in de gevangenis. Daar leefde hij nog een jaar of acht volgens de legende.

Volgens de ene versie werd hij na zijn dood herkend omdat hij identiteitsdocumenten bij zich droeg. Een romantischer lezing weet te vertellen dat zijn grootmoeder hem herkende aan de opvallende wijnvlek in de vorm van een kruis op zijn linkerzij...

Martialis van Limoges

De wonderbaarlijke broodspijziging (het voeden van 5000 man met vijf broden en twee vissen) wordt door alle evangelisten vertelt. Alleen bij Johannes horen we dat er een jongen onder de vijfduizend aanwezigen was die vijf broden en twee vissen bij zich had. De legende vertelt dat dit Martialis van Limoges was.

Emilion van St-Émilion

Emilion van St-Émilion had van thuis geleerd te delen met de armen. Die gewoonte hield hij vol toen hij in dienst kwam bij de plaatselijke graaf. Zo was hij eens met een buidel vol een zak vol broden onderweg naar de armen, toen de graaf hem tegen het lijf liep: *Wat heb je daar in die zak, Emilion? Houtblokken voor de armen zodat ze een beetje warmte hebben, meester*. Inderdaad bleken de broden veranderd in houtblokken.

Afb. De pelikaan vanuit Christelijke inspiratie

Maar op het moment dat Emilianus ze uitdeelde aan de armen, waren het weer broden geworden. Brood dat geen brood meer is is ons stilletjes vertrouwds aan het worden in die context.

Heilige Godelieve en de spaanders

In Brugge, Groeningemuseum, vindt men een 17de eeuwse anonieme meester, kopie naar Meester van de Legende van de heilige Godelieve. Op dit beeld vinden we een verwijzing naar de legende van de houtspaanders.

Godelieve van Gistel

Zij is wellicht één van de meestvereerde Vlaamse Heiligen geweest. Ze werd omstreeks 1052 geboren en stamde af uit een adellijke familie op het slot Londesvoorde (Londefort) nabij Bonen in het graafschap Boulogne. Godelieve stond bekend voor haar liefdadigheid.

Spaanders

Ze zou eens met brood naar de arme zijn gegaan. Dat mocht ze niet. Toen de controle haar wilde onderscheppen zou het brood in spaanders zijn veranderd.

We vonden deze zeldzame passage:

In het geheim deelde ze aalmoezen en voedsel uit aan de armen. Het was zo erg dat de koks zich bij haar vader Heimfrid bekloegen dat er regelmatig grote hoeveelheden voedsel verdwenen uit de slotkeuken. Men hield een oogje in het zeil en betrapte Godelieve toen ze een hoop mondvoorraad in haar schort verstopte. Betrapt moest ze haar schort openen maar men vond er alleen houten spaanders in.

Maria van Egypte

Berouw

Zij woonde in Alexandrië en werkte daar als toneelspeelster en hoer[70]. Tijdens een pelgrimsreis naar het Heilige Land bood zij op het schip haar diensten aan. Van oorsprong was zij christen; vandaar dat zij op het feest van de kruisverheffing meeging naar de Heilige-Graf-kerk voor het bijwonen van de eredienst. Maar op de drempel was het alsof een onzichtbare hand haar tegenhield en zij hoorde een stem tegen haar zeggen: *Jij bent het niet waard ook maar een blik te slaan op het kruis van degene die voor jouw zonden zo bitter geleden heeft*.
In berouw weende ze bitter. Een voorbijganger meende met een bedelares te doen te hebben en schonk haar drie muntjes. Daar kocht ze drie broden van.

In de woestijn

Met dit brood trok ze naar de woestijn aan de overkant van de Jordaan. Ze bracht er 47 jaren door in boete en berouw, zonder dat zij nog iemand ontmoette.
Dat verhaal weten we omdat het ongeveer één jaar voor haar dood verteld werd aan de heilige Zosimas van Palestina die haar ontmoette in de woestijn.

Ze was volledig naakt en bijna onherkenbaar. Ze vroeg Zosimas om haar zijn mantel toe te werpen en toen vertelde ze haar leven. Ze vroeg hem om het volgende jaar op Witte Donderdag terug te komen en haar de heilige communie te brengen.

[70] Belangrijkste bron Sophronius, bisschop van Jeruzalem .

Zo gezegd zo gedaan en het volgend jaar liep ze over het water van de Jordaan om bij hem te komen en de heilige communie te ontvangen. Ze maakten een nieuwe afspraak en het volgende jaar maakte Zosimas opnieuw de twintig dagen lange tocht vanuit zijn klooster om haar te ontmoeten. Hij vond haar dood op de grond met een inscriptie in het zand waaruit hij begreep dat ze het vorig jaar na het innemen van de communie gestorven was en dat ze op miraculeuze wijze getransporteerd was naar de plaats waar hij haar vond met haar lichaam in goede staat. Hij begroef haar met de hulp van een passerende leeuw en vertelde het verhaal aan zijn medebroeders. Het verhaal werd mondeling overgeleverd totdat Sophronius het opschreef in de zevende eeuw.

Het nodige dagelijks brood

Ook buiten altaar en kerk waren heel wat mensen gewoon om te beseffen dat brood op tafel een zegening was die we dag na dag van God krijgen.

Die overtuiging sprak uit de vele vaak houten, of metalen borden die ze aan de muur hingen waarop verwezen wordt naar het gebed tot de Vader in hemel.

Het spreekt voor zich dat de gelovige dit gebed bad in de sfeer van broers en zussen ondereen.
De verwijzing naar het graan legde de link met de wasdom die van God komt.

Inhoudsopgave

EUCHARISTISCH BROOD.....2

BROOD DER ENGELEN.....2
HET MANNA IN DE WOESTIJN.....4
VERBORGEN GODHEID.....6
EEN TAFEL IN DE WOESTIJN.....7
BROOD UIT DE HEMEL.....9
TYPOLOGISCHE LESSEN.....12

De dauw des hemels.....*12*
Lam Gods.....*13*
Brood der machtigen.....*15*
DOORGEDREVEN PROPAGANDA.....17

LITURGISCHE SYMBOLIEK: COMMUNIE.....18

TIJDGEBONDEN.....21

OFFERBEREIDHEID.....44
REINHEID.....45
Tempel van de Heilige Geest.....*46*
OPVOEDENDE SPELLETJES.....48
STICHTENDE GESCHENKJES.....50

LEVENSHOUDING: EERBIED.....53

EERBIED VOOR DE HOSTIE.....53
KERKELIJK RECHT.....56
HET TABERNAKEL.....58
DOMINE NON SUM DIGNUS.....60
DE GODSLAMP.....60
DE KAARS.....61

HET LEVEND BROOD.....66

VOEDSEL VOOR DE EEUWIGHEID.....66
BROOD BREKEN TEN VOLLE LEVEN.....69
VOEDSEL.....71
LICHAAM VAN CHRISTUS.....72
LAATSTE AVONDMAAL.....73

VIATICUM.....75

OP DE EINDMEET.....75
DE EEUWIGHEID.....76
NAAR HET EEUWIG LICHT.....77

Levend brood voor de mensen.....77

ONTMOETING.....79

De leerlingen van Emmaüs.....79
Abraham.....80
De pelikaan.....81
Hostie.....82
Brood als menselijk voedsel.....83

LITURGIE.....84

De dienst.....84
De eredienst van het volk.....87
Het gezin.....87
Eucharistische kruistocht.....87
Bonden van het Heilig Hart.....88
De kunstwereld speelde erop in.....89
Broederschappen.....90
Processie.....91
Eet en drink.....93

ENKELE PROMINENTE FIGUREN.....95

De Heilige TARCISIUS.....95
De Heilige Gerardus van MAYELLA.....96
De Zalige Edward POPPE.....101
Afb. Prentje om te bidden voor zijn zaligverklaring.....102
Elia.....104
Elia door de raven gespijzigd.....104
Raven.....105
Zo is Jahwe.....105
Brood en vis.....106
De Heilige Benedictus.....107
Vader Benedictus.....107

Giftbeker en vergiftigd brood.....*108*
Duivelsbezwering.....*109*
Benedictus-Legende.....*109*
Reserve.....*112*
Sacrament van Mirakel.....*112*
De Heilige Rochus.....114
Rochus van Montpellier.....*114*
De hond en het brood.....*114*
Martialis van Limoges.....115
Emilion van St-Émilion.....116
Heilige Godelieve en de spaanders.....116
Godelieve van Gistel.....*117*
Spaanders.....*117*
Maria van Egypte.....118
Berouw.....*118*
In de woestijn.....*118*

HET NODIGE DAGELIJKS BROOD.....119